

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**TRACTATVS|| DE CON-||FESSIONIBVS MA=||LEFICORVM ET
SAGA-||RVM SECVNDÒ RECOGNI||tus, & auctior redditus.||
An, & quanta fides ijs adhibenda sit?||**

Binsfeld, Peter

Avgvstae Trevirorvm

VD16 B 5530

Secvndvm Membrvm Quaestionis Propositae. An Fides Maleficorum
confeßioni contra socios & participes criminis sit habenda, & quanta, in
ordine ad torturam?

urn:nbn:de:hbz:466:1-41113

SECUNDVM

MEMBRVM QVAESTIO-

NIS PROPOSITAE.

AN FIDES MALEFICO-
rum confessioni contra socios & par-
ticipes criminis sit habenda, &
quanta, in ordine ad tor-
turam?

NON desunt authores, qui nullam virtutem tribuunt denunciationibus, idq; magna cum iniuria diuini numinis, pernicie animarum, & euidenti reipublicæ detrimēto: quorum auctorum princeps esse videtur Ioannes Franciscus Ponzinius in tractatu de Lamijs, & excellentia vtriusq; Iuris. Quare hanc quæstionem ab aliquibus breuiter narratā, à nemine autem ex proposito pertractatam, diuina assistente gratia, elucidabimus & resoluemus per conclusiones hoc ordine. In primis, paucis præmissis, veritas conclusionibus claris proponetur: Deinde argumenta soluentur, & per processum dubijs occurrentibus respondebitur.

Ordo se-
quens tra-
ctatus.

Pro introductione quæstionis aduertendum est, Iuris vtriusque certissimum ac firmis-

missimum esse decretum, vt de se confessi, super aliorum conscientijs non interrogentur: vt patet in iure canonico ca. 1. de confessis, & ca. Veniens 1. de test. & 15. q. 3. ca. Nemini: & in Ciuili, C. de accus. l. fin. his verbis in medio l. Nemo tamen sibi blandiatur obiectu cuiuslibet criminis de se in quæst. confessus, veniã sperans, propter flagitia adiuncti, vel per cõmunionem criminis consortiũ personę superioris optans, aut inimici supplicio in ipsa supremorum suorum sorte sociandus: aut eripi se posse confidens, aut studio, priuilegio nominati: Cum veteris iuris authoritas, de se confessos, nec interrogari quidem de aliorum conscientia sinat. Nemo igitur de proprio crimine confidentes super cõscientia aliena scrutetur. Hęc lex.

Ex quibus omnibus regula sumitur: Nulli de se confesso super aliorum crimine creditur. Et ratio reddi potest, quia talis persona est infamis, vilis & suspecta ex confessione proprii criminis. Quod argumentum in nostra materia imperiti maleficorum aduocati multum solent vrgere, quamuis infirmum admodum & fragile sit ad propositum, vt in sequentibus manifestabitur. Cum autem, vt Grammatici loquuntur, nulla regula tam firma sit, quę non patiat exceptionem, crimen læsę maiestatis excipitur, & cum ob paritatem siue identitatę rationis lex ad similem casum extendatur, cū crimine læsę maiestatis alia adhuc excipiuntur,

S

secun-

secundum canonum & legum dispositionem, ut videre est in Glossa communiter recepta in c. 1. de Confessis. & L. fin. C. de accusationibus & L. Quoniam liberi, C. de testib. & Doctoribus in eisdem locis. Sunt autem hæc excepta, in quibus socius de socio interrogandus est; Latrocinij crimen. ff. de custod. & exhibit. reorum L. D. Adrianus. & C. de ferijs. L. penultima. falsa monetæ. L. fin. C. de falsis monet. Proditionis. L. penult. & fin. C. ad legem Iuliam Maiestatis. Coniurationis, cap. fin. de testib. cog. Maleficii siue strygi. C. de malefic. & math. L. fin. crimen læsæ maiestatis diuinæ, id est, hæresis, cap. in fidei fauorem. lib. 6. de hæreticis. Alij alios casus exceptos colligunt, de quibus videndi Doctores in practicis criminalibus. Prædicti autem expressi sunt in iuribus allegatis. Theologi autem sub prædicta exceptione generaliter videntur comprehendere omnia crimina, quæ tendunt in perniciem & damnum siue spirituale siue temporale reipublicæ, quando crimina non sunt correctæ, sed in futurum pendunt.

Dubium hic esse potest, An in furto socius de socio possit interrogari, & an annumerandum sit furtum casibus exceptis. Bartolus in l. Repeti. ff. de quæstionibus; sic videtur sentire. Ab eius tamen sententia communiter Doctores recedunt, licet in praxi in Italia & alibi, vbi furta frequentantur, multi iudices eam sequantur.

Casus excepti, à regula confessorum de se.

quantur: hanc tamen cōsuetudinem iuri com-
 muni non conuenire certum est. Nam furtum
 non excipitur à lege, & vbi lex non excipit,
 & ratio dissuadet, excipere non debemus.
 Gloss. in L. fin. de accusat. Salycet. ibidem.
 Stephan. Bertrand. vol. 3. conf. 268. Hyppol.
 Marsil. in consilijs criminalibus, consil. 22.
 num. 13. Iacobus Menochius lib. 2. de arbitrarijs
 Iudicium quæstion. casu 474. à num. 20. Quare
 de fure non habet locum doctrina Bartoli, nisi
 velimus loqui in furto occulto, propter diffi-
 cultatem probationis, vt sentire videtur Ale-
 xand. in cons. 69. li. 2. citatus à Menochio loco
 citato. Vel de furto ita circumstantijs aggraua-
 to, quod meritò præsumi possit sine socijs non
 esse perpetratum: tunc enim locum haberet
 regula Salyceti in L. fin. Cod. de accusat. qua
 tradit generaliter confessum proprium crimen
 posse interrogari de socijs, quando præsump-
 tio legitima dicitur eum habere socios: aliàs
 standum est iuri communi: quia regulæ stan-
 dum, donec de fallentia ostendatur, & excep-
 tio probetur, secundum Gloss. receptam in
 L. omnis diffinitio. ff. de regulis iuris. De-
 cium in lib. 1. eod. tit. Bart. in L. 1. Si quis vo-
 catus non ierit.

Præterea obseruandum, maximam esse dif-
 ferentiam inter crimina excepta, & non excep-
 ta, quia Iudex si interrogat reum de se confes-
 sum, in casibus non exceptis, contra dictam Re-
 gulam,

*Criminum
 exceptorū,
 & non ex-
 ceptorum
 different*

gulam, peccat mortaliter, & reus non tenetur respondere veritatē dicendo, sed potest æquiuocè loquendo subterfugere, modò tamen mendacio non vtatur: vel si quid confiteatur contra alios, eis non præiudicat. In exceptis vero criminibus, iudex, sub peccato mortali, obligatur de se confessum, de socijs interrogare, & reus si quos scit, in conscientia tenetur denunciare, si non sint correcta crimina, sed probabiliter præsumit in futurum pendere: vt optimè tradunt Dom. Sot. in lib. de tegendo & deteg. secretum, memb. 3. q. 6. & li. 6. de iustit. & iure. q. 6. art. 2. circa medium. Cardin. Caiet. tom. 1. tract. 31. 17. Responſionum, responſ. 5. ad patrem Cherubinum de Florentia, & in 2. 2. S. Thom. q. 70. art. 1. Alfons. Castr. li. 2. de iusta hæret. punit. ca. 25. Iosep. Angl. in floribus Theolog. q. 2. part. in 4. sent. in q. de correctione fraterna. Mart. Navar. in manuali Confessariorum. ca. 18. à num. 58. & ante hos omnes S. Thom. 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2. his verbis ait, quod quis ea, quæ per confessionem nouit in secreto, nullo modo potest prodere. Circa ea vero, ait, quæ aliter homini sub secreto committuntur, distinguendum est. Quandoq; enim sunt talia, quæ statim cum ad notitiam hominis venerint, homo ea manifestare tenetur: puta si pertinent ad corruptionem multitudinis spiritualem, vel corporalem, vel in graue damnum alicuius personæ, vel si quid aliud

aliud est huiusmodi, quod quis propalare teneatur, vel testificando, vel denunciando, & contra hoc debitū obligari non potest per secreti commissum. (Intellige aliter extra confessionem sacramentalem accepta) ex quibus manifestum est, hanc esse S. Doctoris sententiam.

Dubium. Quæ est ratio, cur Iudex teneatur Reum de se confessum interrogare de socijs in exceptis, & nō alijs, & reus teneatur etiam non interrogatus, denunciare? DD. communiter ponunt prædictā differentiam: non tamen fundamentale assignant rationem, quam pro sua singulari eruditione attingit Mart. Nauar. in Rubrica Relectionis ca. Nouit. de Iudicijs num. 92. & in cap. Sacerdos, de pœnitent. distin. 6. nu. 24. In casibus non exceptis si Iudex interroget reum, peccat contra octauum Decalogi præceptum, quo prohibetur ne quis det iniustam causam infamie proximi. Ita hæc lex naturalis est de non infamando, qua lege etiam Reus, contra iuris ordinem interrogatus, teneatur celare occultum peccatorem. At in criminibus exceptis, quando agitur de impediendo damna spiritualia, vel temporalia reipublicæ, quæ in futurum pendent, alia lex naturalis accedit, qua etiam priuati tenentur aliorum mortem & pericula, si possunt, præcauere & vitare, iuxta illud Prouerb. 24. Eripe illos, qui ducuntur ad mortem: quæ fortior est illa de non infamando occultum. Concurrentibus autem duabus na-

turæ legibus, contraria in casu aliquo dictantibus, standum est fortiori: quia fortius vinculum fortiori modo ligat. Fortior autem est lex de seruanda alicuius spirituali, vel temporali vita, quam de conseruanda fama: Quia præstantiora sunt bona corporis & vitæ, bonis famæ & fortunæ. Prohibetur ergo Iudex octauo Decalogi præcepto, in non exceptis Reum interrogare, & obligatur in exceptis lege naturali fortiori inquirere de confortibus, & reus eodem præcepto denunciare.

Difficultas hic moueri potest. An Pater filium suū aut filiam teneatur denunciare, quem aut quam cognoscit sequi maleficarū sectam: aut contrā filius, aut filia matrem, aut patrem?

PRO parte negatiua videtur facere, quod poena scientis, & non reuelantis crimen læsæ maiestatis non habet locum in patre ratione filij. Si pater sciat filium moliri crimen læsæ maiestatis, si non reuelet, non punitur, de iure ciuili & in foro exteriori: ne videatur filium offerre ad supplicium. L. Miles, §. Desertorem. ff. de re militari. Salycet. in L. propter insidias C. Qui accusare non possunt. Ioannes de Anania in cap. fin. de his, qui filios occidunt. Decius in cap. 1. de offic. delegati numer.

numer. 7. Alexander. in L. Vtrum. ff. ad L. Pompeiam de parricid. Bertachin. in Repertorio iuris, verbo, Reuelans: & alij alibi. Ante omnia præsupponendum, quòd in hæresi filius potest patris hæresin denunciare, si verisimiliter cognoscat patrem non corrigi admonitione priuata, vt est text. in cap. Literas, de præsumpt. & sequitur ibidem communis opinio. Quod de hæresi dicitur, idem statuimus de hoc maleficorum crimine: Quia ad hæresin refertur, & non minus, quam hæresis imò magis cæteris paribus communi salutis obest. Respondetur nunc: Pater aut mater si sciat filium, aut filiam hæresi laborare, aut crimine maleficorum, si non sciat emendatos, aut admonitione priuata corrigendos, si alij non sint, qui denuncient, tenetur denunciare. Nauar. in Manuali confessoriorum cap. 25. numero 50. & in commentario cap. Inter verba. II. q. 3. concl. 6. Alexan. Halen. 3. part. 4. præcepto. q. 33. Alfonso Castrenf. lib. 2. de iusta hæreticorum punitione cap. 26. & alij, quos citat & sequitur Iosephus Mascardus de probationibus, volum. 2. conclus. 857. num. 18. Quia etsi Pater filium, aut mater filiam, vel contra, teneatur amare quantum ad vitam, plus tamen secundum ordinem charitatis tenetur consulere salutem animæ vt ad sanam reducatur viam, quia anima pretiosior est corpore. Ad hæc bonum commune reipub. est præferendum

priuato. Certum etiam est, quando Pater filiū, aut filiam denunciat in tali crimine: vel filia patrem, matrem, aut sororē, quod ei facile credendum, & maxima p̄sumptio est de veritate ex d. cap. Literas, & cōmuni sententia ibidem. Et talium testimonium tanto firmitus, quanto à suspicione odij longiūs absunt. Non est tamen valde humanum, si iudices inquisitione aut tortura, nimis durè exquirant à parentibus contra filios, aut filias, vel contrā: magna est enim vis sanguinis, & naturalis reuerentia horrorem quasi inquit. Quę caussa facit, quod Doctores iuris citati excusent in foro ciuili patrem scientem & non reuelantem crimen læsæ maiestatis in filio.

Aliud hic occurrit dubium soluendum, An reus, qui confessus est crimen, de quo contra eum adsunt indicia, possit interrogari de alijs delictis, de quibus contra eum non sunt indicia: exempli gratia, aliquis sufficientibus indicijs repertus est fur, & hoc confessus, an possit interrogari de adulterio aut latrocinio, de quibus nulla sunt legitima indicia. De iure secundum omnes non potest interrogari, vt docet optimè Iulius Clarus lib. 5. §. fin. practicæ criminalis, q. 64. vers. Successiuè quæro. & Hyppol. Marfi. in L. Repeti. ff. de quæstionibus Mart. Navar. in Rubrica cap. Nouit, de iudicijs à n. 62. Sed cū cōtrarium in multis locis seruetur, vt dicunt Angelus in tract. de malefic.

lefic. in verb. Fama publica, Gandinus in tract. de malefic. in tit. de quæstionib. num. 19. Fracis. Brunus in tract. de indicijs & tortura, & alij multi, quos refert Clarus loc. cit. An hæc consuetudo sit bona, meritò dubitatur. Hanc consuetudinem & praxim tanquam malam aliqui reprehendunt: inter quos Nauar. loc. cit. & Caietanus 2. 2. q. 69. art. 1. quoniam cum apertè sit contra ius standum est regulæ iuris, quando non probatur exceptio: & est contra ius diuinum, quod aliquis iniustè det alteri causam se infamandi: ad quod nulla lege tenetur.

Quando autem vnum crimen est præparatorium ad aliud, vel consequens, aut annexum: tunc Iudex potest interrogare, vt Nauarrus loco citato numero 64. tradit. Peccant igitur grauiter Iudices, qui contra ius sic interrogant: cum sit contra legem naturalem & diuinam: de quib. ibidem latius in num. 56. & potius contrarium facere est corruptela, quam consuetudo. Ex his patet, contra diuinum præceptum & iustitiam facere illos iudices, qui reum crimen confessum, de quo indicia procedebant, cogunt tormentis & minis fateri alia, de quibus nulla adsunt indicia, & quasi totius vitæ suæ generalem subire confessionem: hoc non iudicis, qui iustè iudicare debet, sed Tyranni officium est. His præmissis pro resolutione fit.

S 5

I. Con-

I. Conclusio. *Maleficis de se confessis credendum est contra participes criminis.*

PROBATVR Conclusio rationibus. Prima ratio: Maleficus de socijs interrogatus tenetur respondere Iudici interroganti, & iudex obligatus est ad interrogandum reum de confortibus: ergo ei credendum est. Quia si nulla ei adhibenda est fides, non est ratio, quare ipse obligetur denunciare. Antecedens probatur autoritate Theologorum citatorum, & ex iure naturali, quo quisq; etiam priuatus tenetur, si potest, maximè sine suo periculo, amouere aliorum mortem, & maxima pericula, quæ tendunt contra salutem reipubl. & multorum, vt fortissimè probant non solum lex illa Prouerb. 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem: sed etiam cap. Non inferenda. 23. q. 3. & cap. Quantæ. de sentent. excommunicationis, & cap. I. dist. 83.

Atq; hanc doctrinam aliquando existimaui tantum esse Theologorum & D. Nauarri, ob summam eruditionem in vtroque iure, & singularem pietatem, Vrbi & orbi notissimi: nunc verò amplius extendo & assero, esse communem Iurisperitorum sententiam, atque in primis in summo rigore eam tenet Bartolus in L. Vtrum, & L. Si sciente, ff. ad legem

legem Pompeiam de Parricid. & in L. i. §. occi-
 citorum. ff. ad Sillanian. in quibus locis tradit,
 si quis sciat committenda in principem, vel
 tractatus contra ciuitatem suam aut Rempu-
 blicam, vel in patrem, aut dominum, & non
 indicat, quod sit puniendus pœna legis,
 id est, mortis: hæc opinio Bartoli commu-
 nior est, & in multis locis practicatur, vt mul-
 torum authoritate ostendit Julius Clarus
 lib. 5. §. fin. practicæ Criminalis: q. 87. Alij
 dicunt scientem & non reuelantem, punien-
 dum pœna graui, sed non mortis, vt Felinus
 in cap. i. de offic. & potestate Iudicis deleg.
 Decius ibidem & Andreas Barbatius. Sed quic-
 quid sit, omnes probant scientem teneri ad
 reuelandum in conscientia. Id quod in specie
 tradunt Panormit. in cap. i. de restitutione
 spoliatorum. Felin. & Decius loc. cit. Antho-
 nius de Butrio in cap. Quantæ. de sentent.
 excom. & Salycetus, qui quoad pœnam tenet
 contra Bart. in L. Quisquis, C. ad legem Iuliam
 Maiest. docet, quod in conscientia & apud
 Deum sciens tenetur ad reuelandum, & id
 ex lege charitatis, & Lancilottus in tract. de
 offic. prætoris in caussis criminalibus, in §. de
 conscijs. fol. 573. in impressione Colonienfi:
 Ad temperandum Bartoli sententiam, quan-
 tum ad pœnam, quidam interpretantur eum
 intelligendum de socijs criminum: sed alij ab-
 solutè intelligendum putant de omni sciente
 & non

& non reuelante. Quare Baldus & alij clamant contra Bartolum, quod anima ipsius & omnium qui eum sequuntur, crucientur in inferno; eo quod sint homicidæ.

Ex his infero, Iudicem non solum teneri ratione officij, virtute cuius obligatur, vt prouincia purgetur à malefactoribus & hostibus communis salutis, iuxta L. Congruit. ff. de offic. præsid. sed etiam legis naturalis vinculo, quo etiam priuati tenentur, ad credendū denunciationi rationali, ex circumstantijs, & ad inquirendum circa denunciatos. Quod si omittat, duplici ratione peccat: quia duplicem legem, transgreditur, iustitiæ & charitatis: & ratione iustitiæ, qua obligatur reipub. ex officio prouidere de malis imminetibus si negligit, & respubl. cuius interest delicta puniri, cap. vt famæ. de sententia excom. & L. Ita vulneratus. ff. ad legem Aquil. patitur detrimentum, grauissimè peccat, & criminis fit particeps, ex cap. 1. de offic. & potest. iudicis deleg. & Innocentio, Baldo, Decio, Barbatio, Panorm. & omnibus DD. cum, T. ibid. & tenetur ad restitutionem omnium damnorum, quæ inde redundant vel in rempub. vel in priuatos, vt definitur ex d. c. 1. de offic. deleg. & communi sententia Theologorum. S. Tho. 2. 2. q. 62. & 7. Domi. Soti lib. 4. de iustit. & iure. q. 7. art. 3. Ioan. Medinæ in Cod. de rebus restituendis. q. 9. Mart. Nauar. in manuali cap. 17. num. 21. Syluest.

uest. in verb. Restitutio. 3. nu. 6. Angeli in verb. Iudex. §. 8. Caietani in Summa, verbo restitutio, cap. 1. versic. Non obstans. Aureæ Armillæ ibidem, Iosephi Angles in floribus in 2. par. 4. sentent in q. Quis restituere teneatur, Nona difficultate. Concluf. I. & aliorum. Deinde deduco cum Dom. Soto, in li. de tegendo. & deteg. secretum, loc. cit. & Nauarr. Confessarius tenetur huiusmodi reos admonere, vt socios denuncient in casibus exceptis, quod si facere renuant, eos absoluere nequaquam debet, & si absoluerit, æquè peccat absoluendo, atq; rei non denunciando. Pro iudicibus annotandū ex doctoribus, quod quando facienda est interrogatio secundum iuris dispositionem, de complicibus, vt non fiat in specie vel indiuiduo contra aliquam singularem personam, Quia hoc potius esset officium suggerentis, quam interrogantis, & factu pessimum: sed in genere, quos habeant complices, vt eos nominent, iuxta doctrinam Salyceti in L. fin. Cod. de accusat. communiter receptam à practicis. Quare grauissimè peccant iudices, qui cogunt reos quocunq; modo per fas & nefas detegere socios, & summa reprehensione digni sunt, vt bene tradunt Iulius Clarus. lib. 5. loc. cit. q. 21. vers. Retenta igitur, in fine. & Nauar. in Manuali. cap. 18. num. 59.

Sed circa prædicta potest dubitari, an Iudex etiam quando interrogat de socijs in casibus
exceptis

exceptis possit in aliquo casu in specie vt iurisperiti loquuntur, seu in individuo interrogare de socio aliquo, exempli gratia, fuit ne tecum Tytius cum consilium iniretur de proditione, aut alio maleficio perpetrando?

Quod talis interrogatio in specie non sit coueniens, & iuri consona, videtur communis Iurisperitorum doctrina in. L. fin. C. de accusat. Glos. Cyn. Salyc. Alberi. in qua communj sententia fundata etiam est Constitutio Carolina in art. 31. dum volunt circa nominationem socij, à iudice interrogationem faciendam & proponendam in genere, & non in specie seu individuo, exempli causa, fuit ne aliquis socius tibi in perpetracione talis maleficio? & non in hunc modū; fuit ne Tytius tibi socius? Quoniam Alberic. in d. L. fin. & nunc aliqui aduocati videntur vniuersaliter intelligere prædictam communem doctrinam, ideoque confessionem reijciendam vt inualidam ad talem interrogationem in specie factam existimantes, volui in hac tertia editione clarius hoc dubium proponere, & resolvere. Respondetur ergo simpliciter doctrinam illam communem, & consequenter Constitutionem Carolinam in communi fundatam intelligendam, quando nulla alia præsumptio legitima est, aut indicia, suppetunt contra singularem personam. At quando aliqua præsump-

tio, aut indicium seu indicia militant contra personam in specie siue singulari; tunc licitum est interrogando descendere ad speciem: vt fuit ne tecum Berta in conuentu maleficorum, quando à principe tenebrarum accepisti vnguentum ad maleficiandum Sempronium. Pro hac vera responsione clarissimè sunt Salycetus in d.L. fin. Francisc. Brunus in tract. de inditijs & tortura, quæst. 3. primæ principalis. num. 23. Anton. Blancus in tract. de inditijs, num. 381. quem allegat & sequitur Menochius de arbitrarijs iudicium qq. lib. 2. casu 474. num. 53. Iulius Clarus in q. d. num. 4. versus finem. Iosephus Mascardus vol. 3. de probationibus. conclu. 1311. & alij alibi; nec puto doctum in hac re nunclaborare. Hinc quando contra aliquam particularem personam duæ aut tres denunciationes maleficorum debitis circumstantijs vestitæ præcessissent, quæ arguerent, aut præsumptionem præberent, eum, de quo iudex interrogare intendit, criminis participem & socium, nihil criminis foret descendere interrogatione ad speciem siue indiuiduum: Quod euidenter demonstratur. In tali casu iudex debet inquirere contra talem personam, imo eandem sic diffamatam comprehendere, carceribus mancipare, & torturæ subijcere potest, si veritatem neget, vt ex professo infra in conclusionibus 4. 5. & seq.

seq. probamus. Ergo à fortiori licitum est in specie interrogare: An videlicet Sempronius fuerit in societate, quando tale maleficiū contra talem hominem commissum.

Postremò ex superiori doctrina infero: quod si reus de se confessus, aliquem in sua societate nouerit pœnituisse & conuersum, nec ampliùs esse periculum moraliter præsumpserit redeundi ad vomitum, non tenetur talem iudici interroganti denunciare: imò si denunciaret, peccat.

Secunda ratio sumpta ex differentia criminum exceptorum & non exceptorum. Omnium tam Theologorum, quam Canonistarum & legistarum iudicio receptum est, quod de se confessus, super aliorum conscientia nō debet interrogari, & si interrogetur, non creditur ei, ex iuribus allegatis: & hac regula non obstante casus supradicti excipiuntur, in quibus debent interrogari, & eis credendum. Ergò eorum confessio fidem facit: aliàs nulla est distinctio inter casus exceptos & non exceptos, contra iura & leges allegatas, & communem Doctorum sententiam.

Tertia. Regulæ standum & inhzrendum est, donec de exceptione & fallentia ostendatur, & probatur ex Gloss. recepta in L. omnis diffinitio. ff. de regulis iuris. & in 6. in Rubrica eiusd. tit. Petro de Ancharano ibidem Barto.

Bartol. l. i. num. 2. ff. si quis in ius vocatus non
 ierit. Panorm. in cap. ad nostram, nu. 9. & in
 cap. Consuluit. i. num. 4. de appellat. Iacobo
 Menochio lib. i. q. 91. num. 16. de arbitr. Iudic.
 quæst. Zasio in tract. de substitutionibus cap.
 6. nu. 3. Couarr. lib. 2. variar. resolut. cap. 12.
 num. 4. Nauar. in Rubr. cap. Nouit, de iudi-
 cijs, num. 61. Sed crimen maleficorum osten-
 ditur & probatur exceptum à Regula illa
 communi posita in cap. i. de confess. & L. fin.
 Cod. de accus. in quo reus interrogandus de
 socio, & ei credendum est. Ergò. Probatur
 assumptum ex L. fin. C. de malefic. & mathem.
 cuius verba sunt: Quicumq; maleficorum labe
 pollutum audierit, depræhenderit, occupa-
 uerit: ilicò ad publicum pertrahat, & iudicum
 oculis, communis hostem salutis ostendat.
 Quod si quisquam ex agitatoribus, id est, au-
 rigis, seu quolibet alio genere hominum, con-
 tra hoc edictum venire attentauerit, aut clam-
 destinis supplicijs etiam manifestum reum
 maleficæ artis oppresserit, vltimum suppli-
 cium nõ euadat: geminæ suspicionis obnoxius
 quod aut publicum reum, ne facinoris socios
 publicaret, seueritati legum, & debitæ subtra-
 xerit quæstioni, aut proprium fortassis inimi-
 cum sub huiusmodi vindictæ nomine, confi-
 lio atrociori confecerit: hæc sunt verba legis,
 in qua notanda verba, quod suspicionis red-
 ditur obnoxius: quia publicum reum, ne so-
 cios

T

cios

cios criminis publicaret, etiam puniendos, se-
 ueritati legum subtraxerit. Atq; hanc legem,
 ne quis in intelligentia dubitet, in hunc mo-
 dum allegatam interpretantur communiter
 Doctores. Alberi. in d. leg. Bartol. in l. Repe-
 ti. ff. de quæst. Bald. lib. i. consil. 95. incipien-
 te, Regula iuris est. Specul. in titul. de ac-
 cusat. versi. item repellitur. Angel. ab Ar-
 cio in tractat. de malefi. versu. Sempronium
 mandatore, fol. 19. colum. 2. verbo. Quare
 an particeps. Panormitan. Ioan. Immolen. &
 Anthon. à Butrio in cap. i. de Confess. Albert.
 de Gandino in tractat. de malefi. in Rubri-
 de quæstionibus. Franciscus Brunus in tract.
 de indicijs & tortura. q. 3. i. part. à nu. 9. Sal-
 cet. in L. fin. C. de accusat. Glos. ibid. & in C. de
 testib. L. Quoniam liberi. & in c. i. de Confess.
 Marfil. in L. i. §. D. Antoninus. ff. de quæst. & i-
 bid. in L. Repeti. col. penul. Nauar. in Manuali
 c. 18. nu. 58. Menoch. li. i. de arbi. Iud. casu 474.
 nu. 33. & alij alibi: Recedere autem à textu iu-
 ris, ratione, & communi sententia, summa
 temeritatis est.

Quarta, Malefici sunt latrones, & plus quàm
 latrones: maius enim est occidere veneno,
 quàm gladio, ex L. i. C. de malefi. & mathem.
 Sed latroni contra latronem adhibetur fides,
 C. de ferijs. L. penult. & ff. de custod. & extrib.
 reor. L. Diuus Adrian. & communi Do-
 ctorum sententia & praxi. Ergo.

Quia.

Quinta. Malefici faciunt coniurationem cum Dæmonibus, in perniciem hominum, & destructionem omnium, quæ communem salutem tam corporalem, quàm spirituales humanam promouent, vt experientia constat, & processibus exploratum est: quare d. lex eos merito hostes communis salutis appellat. Sed in coniuratione datur fides socio contra socium, ex cap. fin. de testib. cogend. & ibid. consensu omnium, & Bald. in cap. Quoniam liberi. C. de testib.

Sexta. Malefici sunt rei læsæ maiestatis diuinæ. Ipsam propemodum diuinam pulsant maiestatem. L. Etsi excepta, C. eod. Si enim crimen læsæ maiestatis committit, qui in Imperatorem, Regem aut Principem conuicia conijcit, eis insidiatur ex odio, in ministros, vel in Reginam delinquit: Quanto magis obnoxij erunt tanti criminis, qui diuinam Maiestatem blasphemāt, sanctissimam Dei genitricem Reginam cœli maximis iniurijs afficiunt, atq; Regis æterni ministros in cœlo regnantes, & in terra militantes omni modo odio persequuntur? Sed in crimine læsæ maiestatis humanæ creditur socio contra socium, vt constat ex cap. i. de Confess. & communi omnium sententia. Ergo & in hoc: quia sicut vbi est par ratio, est idem ius: sic etiã vbi est maior ratio, maius. Ratio autem quare excipitur à regula crimen læsæ maiestatis humanæ, est immanitas, &

T 2 reipub.

reipub. vtilitas, quæ profectò à fortiori militat in hoc crimine. Et confirmatur: quia hoc crimen multa habet priuilegia cōmunia cum scelere læsæ maiestatis, quilibet enim admittitur ad accusandum, quilibet potest capere, modò Iudici deinde presentet: quilibet etiam ob hoc crimen, cuiuscunq; sit dignitatis, torturæ subijcitur, & inuentus reus punitur: ex d. L. Et si excepta. Quomodo hoc crimen spectet ad læsæ maiestatis peccatum, vide Iodocum Damhauderium in practica Criminali, cap. 61.

Septima. Malefici sunt sacrilegi, rebus enim sacramentalibus & sacramentis sacramentorum abutuntur in maximis sceleribus. Sed in crimine sacrilegij inquisitus potest interrogari de socijs, & ei creditur, si alij non sint testes. 2. q. 1. & cap. Qui autem. 17. q. 4. Campegius in tractat. de testib. reg. 86. fallent. 9. Lancelot. in tractat. de offic. prætoris in criminali in cap. de Sacrilegijs. num. 2. & alibi. Menoch. in loco proximè citato, num. 30. & alij, quos ipse citat.

Octaua. Malefici sunt proditores patriæ: faciunt enim tractatus, vt experientia constat, quomodo vineas destruant, fructus perdant, & annonę caritatem introducant. At proditoribus creditur contra socios. C. ad Legem Iuliam Maiest. L. penult. & fin.

Nona. Malefici aut sunt hæretici, aut eorum

rum facta sapiunt hæresin: ex cap. Accusatus. lib. 6. §. Sanè. Hoc qui negat, rerum experientiam impugnat. Quid enim aliud arguit, Deo abrenunciare, pacta cum Dæmonibus inire, Diabolos adorare, Dei genitricem blasphemijs lacerare, mysterijs nostræ salutis abuti, corpus Christi conculcare, aliq; nefandissima scelera in Deum, sanctosq; cõmittere? Quæ omnia aut hæreses sunt, aut manifestam hæresin sapiunt. Sed in hæresi focius admittitur cõtra socium, ex c. In fidei fauorem, in 6. & communi omnium sententia.

Decima. Eis, qui veritatem loquuntur, credendum est: alias fides humana periret. Sed communiter accidit, vt socij in hoc crimine complices denunciantes, veritatem dicant: & si in casu vnus inueniatur, qui in denũciando fallatur, centum vel plures veritatem dicunt, vt constat experientia, & processibus contra maleficos. A communiter accidētibus licet argumentari in materia morali. Gloss. Bald. in l. Neq; natales. C. de probat. Boer. in decis. 288. num. 1. Gloss. & DD. in l. Non hoc. C. Vnde cog. Vnde Baldus locum à communiter accidentibus tradit facere indicium indubitatum, in additionibus ad speculatorem tit. de sent. & his quæ ipsam sequuntur, in vers. incipiente, ad mortem. Quod latius ostendit Marfil. in pract. criminali. §. Secunda. num. 36. Id quod confirmo ex doctrina S. Thom. 2. 2. 3. quest.

quæst. 70. artic. 2. qui dicit, quod in actibus humanis, super quibus constituuntur iudicia & exiguntur testimonia, non potest adhiberi certitudo demonstratiua, eò quòd sint contingentia & variabilia. Sufficit ergò probabilis certitudo, quæ vt in pluribus veritatem attingat, & sic in paucioribus à veritate deficiat. hæc S. Thomas. Si enim testimonium hominum esset reiiciendum, quia testes quandoque falluntur, vel falsum testimonium dicunt, omne iudicium cessaret. Nam & in iudicio Susannæ falsa erant testimonia: & quando Saluator morti adiudicabatur, & Actor. 6. in condemnatione Stephani: & apud homines, innocentes quandoq; condemnantur: non tamen propterea testimonia humana, quæ vt plurimum veritatem attingunt, relinquuntur. Et ideò in hoc crimine etsi error contingat quãdoq; in denunciationibus, non propterea fides omniseis adimenda. In iudicijs & testimonijs falsitatem & errorem quandoq; contingere, probat nobilis illa difficultas apud Theologos & Iurisconsultos: An Iudex contra veritatem sibi notam, secundum allegata & probata possit sententiam pronunciare, & innocentem sibi cognitum condemnare? Cuius affirmantem partem tenent S. Tho. 2. 2. q. 76. arti. 2. & q. 64. art. 3. ad 3. Alexand. Halen. 3. part. q. 40. membr. 6. Caietan. in loc. S. Thom. Syluest. in verb. Iudex 2. q. 5. Dominicus

cus Sotus l. 5. de iust. & iure q. 4. art. 2. & ex Iurisconsultis Bartol. in L. Illicitas, de offi. præfid. Ioan. Andreas in Speculo, tit. de disput. & alleg. §. Satis. Glos. in cap. pastoralis. §. quia de offi. Delegat. & Felin. ibid. Couarr. li. i. variar. resol. c. i. & alij alibi. Non ergo ex humanis veritas tollenda est, quia propter hominum fragilitatem & inconstantiam quandoq; homines à veritate deficiunt.

Vndecima ratio. Testes, qui non debent examinari, examinati faciunt aliqualem fidem, quia faciunt quale quale indicium, vt DD. loquuntur. Bald. in L. Martinus. ff. de quest. & in L. Cunctos populos. C. de summa Trinit. & fide Catho. Salic. in L. Si seruos. C. de testi. Glos. in L. 3. ff. de testi. Quod latius probat Marfil. in pract. §. Diligenter. à num. 141. Ergo magis credendum illi testi, qui debuit examinari, quia maiorem fidem facit. Si enim id quod videtur minus adesse, adest: multò magis quod magis videtur adesse, adest. Sed maleficus de se confessus, examinari debet de cõplicitibus, ex LL. & communi sententia: Ergo.

Duodecima ratio sumpta est ex praxi Ecclesie, quæ tradit eis esse habendam fidem. Nam omni tempore Iudices ex huiusmodi denunciationibus inquisuerunt contra denunciatos, vt patet ex Malleo Malefi. & Bulla Innocentij VIII. Malleo præfixa: Nicolao Iaquerio & Barth. Spineo, S. Palatij Magistro

in lib. de Strygibus, & Paulo Grillando Iuris
 consulto, caussarum Criminalium in vrbe Iu-
 dice, in li. 2. de Sortilegijs. Omnes enim dicti &
 alij, processus instituerunt secundum formam
 Iuris, in inquisitione hereticorum seruadam.
 Sed in hac forma continetur, vt credatur con-
 fortibus, ex lib. 6. de hæret. cap. In fidei fa-
 uorem.

2. Conclusio. *Certum etiam est, quod
 maleficis de se confessis non habetur tanta
 fides, quanta hominibus integra fame, opi-
 nionis & vita.*

OMNES in hac re conueniunt: quia ex con-
 fessione proprii criminis, aliquo modo
 eorum in opinione hominum læsa est fides:
 Alias etiam ad trium vel quatuor denuncia-
 tiones posset aliquis damnari: quod non est
 in præxi, vt in Conclusione vltima plenius
 declarabitur.

3. Conclusio, *Confessio malefici contra
 socium, facit indicium ad torturam.*

NOTANDVM: hæc Conclusio duplicem
 potest habere sensum: vnus est, quod cō-
 fessio vnus contra socium sit sufficiens ad
 torturam, absq; alijs indicatijs & adminiculis, &
 sic tenet Cynus in L. fin. C. de accusa. Anthon.
 de Butrio in cap. 1. de confess. Paulus de Leaza-
 ris

ris in ea grauis. De deposito, vt citat eos Alexand. lib. 3. consil. 89. incipiente: Viso themate antescriptæ. In eundem videntur descendere sensum Ioan. Immol. & Panorm. in cap. d. de confess. Angel. in d. L. fin. & Dinus in tractatu de quæst. Secundus sensus est, quod confessio vnus contra socium, vnum faciat indicium, non per se sufficiens sine alia præsumptione vel indicijs: & hunc in Conclusionem intendimus.

Probatur nunc Conclusio, præsuppositis supra probatis. In criminibus exceptis socium interrogandum de socijs, & Maleficium esse e numero exceptorum. In criminibus exceptis dictum socij facere indicium ad torturam, à fortiori probata authoritas Doctorum pro primo sensu citatorum. Nam qui sentit id, quod maius est, multò magis id quod minus est, sub eodem gradu sentire dicitur. Deinde in sensu nostro tenent communiter Doctores, in criminibus exceptis confessionem socij contra socium facere indicium ad torturam: Innocentius in cap. Quoniam. de testib. Gloss. in L. fin. C. de accus. & in L. Quoniam liberi. C. de test. quam ibidem Doctores sequuntur. Alexand. in d. consil. & in lib. 2. consil. 211. incipiente. Visa facti renunciatione. Philippus Decius in consil. 189. num. 7. & 10. incipiente, Latatus sum plurimum, &c. Idem in cap. Quoniam de test. Philip. Corneus vol. 1. consil. 58. Hyppol. T 5 Marfil.

Marsil. in consil. Criminal. consil. 22. & 109.
 num. 11. & in L. 1. §. D. Antoninus. ff. de q. & la-
 tē in praxi criminali. §. Diligenter, a num. 59.
 Ludouic. Roman. in consil. 154. Bald. 1. vol.
 consil. 95. Conrad. Lancilott. in tractat. de of-
 fic. prætor. in criminal. in tit. de negatione cri-
 minis & tormentis, num. 23. Albert. Gandinus
 in tractatu maleficorum, in Rubr. de quæstio-
 nibus & tormentis: & hæc est communis sen-
 tentia, vt tradit Iul. Clarus lib. 5. sententiarum.
 §. fin. q. 21. vers. Sed quid in criminibus excep-
 tis. Idem confirmo ex definitione & differen-
 tia indicij leuis & grauis, secundum praticos.
 Leue est, cui contingit frequenter abesse veri-
 tatem. Graue, cui contingit frequenter adesse
 veritatem. Sed maleficorum denunciatio-
 nibus non solum frequenter, sed aut ferè sem-
 per, aut semper contingit adesse veritatem, vt
 Iudicum experientia & processibus constat,
 ergo denunciatio malefici contra socium fa-
 cit indicium graue: quia cui competit defini-
 tio, competit & definitum.

4. Conclusio. *Confessio vnius socij in
 maleficio contra alium est sufficiens ad in-
 quirendum in criminibus exceptis.*

PROBATVR. Confessio huiusmodi ali-
 quem habet effectum, vt constat ex dictis.
 Ergo ad inquirendum: cum per se nõ sufficiat
 ad tor.

ad torturam, imò in non exceptis tradunt Doctores nominationem socij efficere, vt Iudex possit inquirere: quantò magis in exceptis? Deinde nostram Conclusionem tenent communiter Doctores, vt docent Clarus loc. citat. vers. Retenta ergo communi Conclusionem. Et ante hunc Ludouic. Romanus in L. Et si certus. ff. ad Syllan. Augustin. ad Angelum Aretin. in tract. malefi. in verb. Fama publica, n. gi. Roland. in cons. 73. lib. 1. & alij alibi.

Ex hac Conclusionem sequitur, quod Iudex habita confessione vnus malefici contra participem criminis, debet cautè inquirere circa nominatum & conuersationem, & indagare an alia reperiantur indicia.

5. Conclus. Confessio socij contra complices & participes in crimine, in maleficorum scelere, si aliam habet presumptionem adiunctam, vel indicium, aut indicia, facit indicium ad torturam sufficiens.

PROBATVR Conclusio ex Gloss. & Saliceto in L. fin. C. de accus. vbi Salicet. dicit in exceptis talem confessionem siue nominationem secundum Doctores facere indicium ad torturam, quam ipse moderatur ex Gloss. citata, si talis nominatio sit cõiuncta cù alia presumptione: & hanc doctrinam Saliceti Doctores in praxi sequuntur, vt testatur Iulius Clarus in q. d. &

q. d. &

q. d. & in specie Alexand. lib. 3. consil. 59. incipiente: Viso themate. Albertus Gandinus loc. citat. Francis. Brunus de indicatijs & tortura loco d. vers. Qualis autem sit modus. Guido à Suzaria, de indicatijs & tortura. num. 49. & ibid. In addit. Ludouicus Bologninus. Hyppolit. Marsil. in cons. 28. nu. 17. & in cons. 130. nu. 42. vbi latè probat ex Alexand. & alijs. Atque hinc pro lectore notandum, quando citantur consilia Marsilij, intelligendum de criminalibus, & non ciuilibus in hac materia.

Circa hanc Conclusionem & alias de confessione socij criminis, secundum Doctores notandum est, ad hoc vt dictum socij faciat indicium ad torturam, requiri, vt in tormentis confiteatur. Sic tenent communiter Doctores: quia cum sit infamis & vilis factus ex confessione proprij criminis, purgandus est talis defectus tortura. Bald. l. vol. cons. 95. Alexand. 5. vol. cons. 152. incipiente. Viso processu, nu. 17. Raphael Fulgos. cons. 173. incipiente. In causa inquisitionis. Marsi. cons. 22. n. 22. & 109. nu. 13 & in pract. criminal. §. Diligenter. nu. 61. Gandinus de quæst. & torment. §. Nunc restat formare. Alberi. in L. fin. C. de accusat. Adde his ea, quæ secundum Baldum, Salicetum, Oldratum, & alios, Iason in L. Cunctos populos. de summa Trinit. & fid. Cath. num. 70. in prima lectura, & in 2. nu. 51. docet infames in criminalibus cum tortura admitti, ad hoc vt
indi.

indiciū faciant ad torturam, in subsidium: quæ communis Doctorum est sententia, vñ infra constabit. & licet Couarruuias lib. 2. variarum Resolutionum, cap. 13. nu. 8. videatur tenere, quod tantum in ciuilibus id obtineat, vt periurium & infamia tormentis purgentur: tamen ipse intelligendus est, quantum ad absolutam probationem: & ita communi non aduersatur, imò maximè fauet. Quia vt Bartol. in L. fin. in fine. ff. de in lit. iurand. vult, quotiescunq; probatio probat in ciuilibus: in criminalibus facit indicatiū ad torturam, quod comprobatur Marfi. in pract. d. §. Diligenter. nu. 133. Quod autem socij criminis cum tormentis admittantur, valdè iuridicum est, & in quibusdam locis seruatur. Dicit tamen Chassanæus in consuetudinib. Burgundiæ, in Rubr. 1. se hoc sepe allegasse in curia Franciæ: Curiam tamen non attendere in delictis atrocioribus, quæ fiunt de nocte, & clandestinis: sed admittere, propter difficultatem probationis, probationem sociorum criminis sine tortura, in casibus, quibus socij criminis admittuntur. Seruanda autem in hac re consuetudo loci, vbi ius dicitur, vt tradit Clarus q. cit. Constitutiones Imperiales Criminales Caroli V. quamuis declarent socium contra socium facere indicatiū ad torturam, inter alias conditiones, nulla tamen fit mentio, quod debeat fieri nominatio in tortura, vt est videre in articulo 31.

Con-

Concedendum tamen maximè in vilibus personis, Confessionem reddi probabiliore, quādo examē fit in tormentis. 2. q. 1. can. In primis. & 5. q. 3. can. Illi qui. & L. ob carnem. & L. 2. ff. de testib. & in Auth. de test. §. Si verò etiā. Aduertendum tamen pro praxi, non esse necessarium, vt confitens actu tractus sit ad tormenta, modò metu tormētorum confiteatur. Quia confiteri in tormentis, & metu tormentorum, æquiparantur in iure, vt tradunt Bartol. in L. 1. §. D. Seuerus. ff. de quest. Bald. in tractat. de quest. & torm. Guido à Suzaria de iudicijs & tortura. num. 72. & ibid. in addition. Bolognin. & communiter practici. Metu autem tormentorum fit confessio, non solum quando actualiter tortura adhibetur, sed etiā quando est in locum tormentorum ductus ad torquēdum, vel præcedunt minæ tormentorum, secundum Angelum ab Aretio in tract. malef. verb. Fama publica. Bartol. in d. L. 1. Gandin. in tract. de malef. in Rub. de questio. & torment. Marsil. in Pract. Criminali. §. Expedita. num. 10.

Sed hīc exurgit dubium.

An ad hoc vt dictum socij faciat iudicium requiratur, vt deponat cum iuramento?

Marsilius in Pract. §. Diligenter. à num. 63. tenet quod sic: & propterea dicit se Bononia
semel

semel liberasse à furca quendam furem, nomine Ludouicum de Parisijs. Eundem sequitur Julius Clarus in d. q. 21. vers. Quæro nunquid ad hoc: & dicit, quod sic semper viderit obseruari. Sufficit autem vt fiat iuramentum, vel ante torturam, vel presente ipso, contra quem deponit, prout seruatur in confrontatione teste Boerio de incis. 319. Marc. Anton. Blancus in tract. de indicatijs, nu. 384. tenet contrarium, vt citant eum Clarus & Menochius lib. 2. de arbitrar. Iudi. quæst. nu. 60. Tradit Menochius aliorum autoritate praxim esse seruandam: & hoc videtur tenendum. Requirit enim iura & leges iuramentum in teste, qui plene probare debet, quod nõ est in proposito: quare tantus rigor iuris non attenditur. Pro cuius rei confirmatione facit, quod idem Marsil. in eod. §. infra. n. 143. latè probat, testem examinatum sine iuramento facere præsumptionem. Hoc tamen semper faciendum à prudenti & timorato Iudice, qui Deum & iustitiam ante oculos habere debet, vt quando Reus complices, in casibus, quibus tenetur, nominat, eum adoneat, vt propriæ memor salutis, nemini iniuriam faciat, sed bene consideret, quid loquatur, imò & interrogare poterit reum, an in animam & conscientiam suam velit recipere, sic se rem habere: hoc enim induit quasi rationem iuramenti.

Hfe

Hic libet pro nostra materia
mouere dubium.

*An dictum mandatarij solum sine alijs
adminiculis vel indicatijs, faciat indicium ad
torturam contra mandantem?*

EXEMPLI gratia, in presenti crimine inter
maleficos & maleficas sunt homines in-
ferioris fortis, vilis conditionis, mediocri
status, & superioris: Nunc maleficus vilis con-
ditionis & pauper fatetur se grandinem mo-
uisse, ad perdendum frumentum. Ipse est pau-
per, mendicat panem, mallet frumenti co-
piam, quam inopiam: præsumit meritò lu-
dex talem motu proprio non fecisse, sed alio
mandante, vel alijs superioris ordinis. Inter-
rogat de mandantibus vel mandante: Man-
datarius verò reuelat & denunciat mandan-
tem. An talis denunciatio faciat indicium
solum, ita vt mandans possit capi & torqueri?
Ante resolutionem notandum est, quod man-
datarius potest interrogari de mandante, quã-
do præsumptio est verisimilis, eum fecisse ex
alterius mandato. Deinde aduertendum, et si
mandans non dicatur propriè facere, inter-
pretatiuè tamen, vt Doctores loquuntur, con-
currit. Vnde tenetur de delicto mandatarij,
& punitur eadem pœna regulariter, qua man-
datarius. Bartol. in L. Non solum. ff. de iniu-
rijs.

rijs. §. Si mandato: & est communis opinio, vt
 restantur Albert. Gandinus in tractatu de ma-
 lefic. in Rubrica de pœnis. Iulius Clarus lib. 5.
 §. fin. q. 89. Lancilotrus in tractat. de offic. præ-
 tor. in cap. de mandante homicidium. Didac.
 Couarr. in Clement. Furiosus de homicidio.
 Hoc tamen sciendum est, quod quando man-
 dans est potens & seuerus erga eos, mitius pu-
 niendus est mandatarius: quia cùm actio tum-
 minus sit voluntaria, minus in eadem specie
 peccat. Metus enim etsi non tollat, minuit ta-
 men voluntarium.

Respondetur nunc conformiter superio-
 ribus Conclusionibus, quod mandatarij di-
 ctum solum sine alia præsumptione, vel indi-
 cijs non est sufficiens ad hoc, vt mandans pos-
 sit subijci tormentis, vt patet ex proxima Con-
 clusione. Deinde ob aliã rationem, quam po-
 nunt Clarus d. lib. quæst. 21. & Marsil. in §. Di-
 ligenter. num. 39. Quia aliàs esset in potestate
 cuiuslibet hominis scelesti, & vilis personæ, vt
 vir probus subijceretur tormentis: quod esset
 impium & absurdum, & ita dicit Clarus, quod
 viderit semper seruari: hoc tamen modo, vt in
 criminibus exceptis leuiores suspiciones suf-
 ficiant, quàm in non exceptis. Quæ praxis be-
 ne notanda est ad propositum, quod propter
 atrocitatem criminis, & occulti exercitij natu-
 ram, leuiores sufficiant suspiciones: sicuti etiam
 in hæresi omnium iudicio leuiora argumen-
 ta &

ta & signa, quàm in alijs, acceptantur ad præsumendum ex L. 2. C. de hæret. Felin. in cap. literas. de præsumpt. Lancilott. in d. tract. in cap. de hæret. num. 8.

Quæstio.

Dicit quispiam, cùm hîc agatur de indi-
cijs, quot indicia requirantur ad torturam?
Respondetur, secundum Doctores, in praxi
ita seruari, quod per vnũ indicium, si sit pro-
ximum, procedatur ad torturam: vt si sit v-
nus bonus testis de visu, vel Confessio extra
iudicium, vel res reperta apud reum præsum-
ptum. Atq; etiam duo leuia vnum sufficiens
ad torturam efficiunt, vt Doctores practici,
Lancilott. in d. tract. in cap. de negatione cri-
minis. nu. 29. Marfil. in pract. & alij colligunt
ex Bart. L. fin. ff. de quæst. Quod autem de cõ-
suetudine seruetur, vt propter vnum iudiciũ
Reus tormentis subiiciatur, attestantur Ioan.
Andreas in addit. ad Speculato. in tit. de præ-
sumpt. §. Species. Alexan. lib. 1. cons. 77. Alberi.
in L. Si quis alicui. C. ad L. Iul. Maiest. & hæc
est communis opinio. vt tradunt Clarus li. 5.
§. fin. q. 84. & Marfi. in pract. Criminal. §. Dili-
genter, à n. 177. Animaduertendum est, quod
in materia iudiciorum & torturæ non potest
in omnibus dari certa regula, propter varios
casus emergentes. Ideò Iudicis arbitrio multa
relinquuntur, an vnum sufficiat indicium, vel
plura, vel quale. Iudicis tamen arbitriũ in hoc
sicut in alijs omnibus, debet esse iuri & æqui-
tati

tati consonum: aliàs non valet, nec debet sequi propriam conscientiam, sed publicam & regulas legum, vt latè Marfil. in pract. loco cit. à num. 27. prosequitur: quia in arbitrijs Iudex debet facere suum arbitrium cum consilio peritorum. Quando enim dicitur aliquid relinqui Iudicis arbitrio, non est is sensus, vt fortasse indocti iudices, & iuris imperiti intelligunt, quod quisque Iudex pro suo sensu & cerebro possit decernere, ita vt pro ratione sit voluntas propria, sed quod Iudex consideratis circumstantijs rerum & personarum, necnon etiam legum decretis, & doctorum sententijs, arbitretur quod iuri & æquitati consonum erit, quando lex expressè de iustitia non statuit. Vnde arbitraria, quæ dantur iudicibus, intelliguntur concedi, secundum mentem legis, & arbitrium intellectus rationis, vt rectè docet Andreas Barbatius in ca. i. de constitut. num. 167. Si autem lex quid certi statuatur in casu, legi standum est. Hinc infertur, illa iudicia maximè quæ leges ponunt, & DD. ex legibus colligunt, obseruanda esse. Deinde breuiter deduco (inferius latius Deo duce probaturus) in materia maleficorum peccare quosdam Iudices Iurium ignaros, qui requirunt tantam copiam indiciorum, vt ex natura & statu istius exercitij, quod occultissimum est, vix vnquam sit, aut esse velit, qui aut accusare, aut denunciare audeat: maximè cum

regulariter omne indicium, secundum communem sententiam, quam etiam Constitutio Criminalis Caroli Quinti in articulo 23. complectitur per duos testes probandum sit: Cùm tamen iura, Doctores, & praxes doctissimarum Curiarum, in enormibus, clandestinis, & occultis, ne crimina impunita maneant, Diuina maiestas grauissimè lædatur, atq; ad iram prouocetur, & Respub. patiat: leuiores & minores quàm in alijs admittant suspiciones, & minora argumenta seu indicia requirant, vt in probatione sextæ Conclusionis euidenter probabo.

*Questio.
An confessio
confessio de
rege fieri.*

Aliud hïc dubium incidenter soluendum, quod sæpe in praxi occurrit: Casus talis est: Maleficus indicijs sufficientibus, & seruatis seruandis in tortura coram Iudice, notario & assistentibus proprium crimen confessus, deinde de consortibus interrogatus, cùm iure & potuerit & debuerit interrogari, denunciavit duos, vel duas, vel plures: quam confessionem ratam habet, & confirmat, dum est ad banchum Iuris, vt vocant, & sententiam expectat. Sententia lata proceditur ad executionem, & dum est in manibus Carnificis, locum præparatum ad incinerandum intraturus, vel instantia partis denunciatae, vel importunitate admonentium mortis, & vrgentium per animæ salutem, vt cogitet, verè, an falsò denunciauerit: reus perturbatus hisce vel similibus

ver-

verbis, dum in extremis militat, vertit se ad
populum, dicens ad Iudicem, vt paululum
expectet, & ait, in præsentia omnium. Rogo
vos omnes, vt mihi ignoscatis, atq; pro anima
mea Dominum rogetis, & quia illos vel illas
denunciaui tanquam participes criminis: ex-
cuso eos, & dico me nihil mali de ipsis scire.
Vel, delatis præsentibus & instantibus respon-
det: habeo vos pro bonis & probis. Quibus
peractis non est amplius locus verbis, sed pro-
ceditur ad executionem. Difficultas nunc est,
an confessio in extremis facta elidat primam
confessionem, in tortura & iudicio factam, ita
vt prior non sit amplius indicium ad tortu-
ram contra denunciatos, iuxta modum in
Conclusionem expositum.

Videtur quod elidat, tum quia confessio
nulla, & non perseuerans, eiusdem censetur
virtutis, apud Doctores: tum quia quilibet in
articulo mortis memor salutis præsumitur.
can. Sancimus. r. q. 7. & Gloss. in cap. literas. de
præsumpt. Quæstio hæc parum apud Docto-
restrita est. Eam in casu furti mouet Marsilius
in pract. Criminali. §. Restat. in principio, &
soluit in partem negantem: & sic etiam in præ-
senti resoluiamus: Non esse standum tali con-
fessione, quæ in extremis fit: & probatur ex L.
Si quis in graui. §. Si quis moriens. ff. ad Syllan.
vbi per illum textum Bartolus & alij dicunt,
quod si aliquis Iudex, constitutus in mortis

articulo, dicit se falsam tulisse sententiam, non statur ipsius dicto, nec ei creditur ad annullandum sententiam: & multis alijs iuribus & allegationibus prosequitur dictus auctor. Preterea eadem solemnitas requiritur in destruendo, quæ exigitur in construendo: nec non etiam eadem solemnitas postulatur in reuocatione actus, quæ in celebratione. Sed talis reuocatio in articulo mortis fit extraiudicialiter, sine debita solemnitate: denunciatio vero facta est seruatis seruandis in iudicio: & actus fortior est, qui fit in iudicio, quàm qui fit extrà, iuxta Gloss. receptam in Authen. Generaliter. C. de Episc. & Cleric. Ergo posterior confessio nõ derogat priori. Atq; in maiorem cõfirmationem optima est ratio. Rei cum ducuntur ad supplicium, & sunt in puncto mortis, ad eò concutiuntur timore, & perturbantur angustia necis, vt quasi alieni à mente videantur, & plenum iudicium non habeant, & oppressi mortis timore sunt veluti similes mortuis. Ad hæc: talis persona, maximè si moriatur pœnitens sana mente & ratione, nõ confirmasset primam confessionem factam in tortura, quando sententia danda erat ad banchum iuris: tunc enim conscientiam suam aperuisset, & reuelasset excusando, quod in tormentis timore pœnæ, ad liberandum se à tortura, vel alia affectione mota, denunciaisset tales, tanquam participes criminis, contra

veri

veritatem. Si autem in iudicio persistit in prima confessione, veritatem dixisse, & consensum præbuisse, in primam præsumitur. Quia qui tacet, quando loqui tenetur, & interrogatur, pro consentiente habetur. Ex his similibusque argumentis videtur concludendum, quod in foro exteriori talis excusatio in extremis non elidat primam confessionem: quamvis maximum quiddam apud Deum & homines sit, quod ille reus statim moriturus exculpet, & excuset, quem inculpavit. Quod in contrarium obijcitur, verum est, quod confessio non perseverans, æquiparetur confessioni nulli: hoc tamen intelligitur vsque ad sententiam condemnatoriam. Si reus non perseveret in confessione facta in tortura, non potest condemnari vi prioris confessionis. At alia ratio est post sententiam. Quod verò adducitur: moriens præsumitur memor salutis, verum est, si constanti & sana mente, & deliberato iudicio respondeat, & non perturbetur timore mortis, vel instantia importuna partium, aut sollicitantium. His addo, quod Baldus ait, in tractat. de pace Constantiæ. §. extra quæro. num. 66. qui tractatus habetur in 3. vol. Oceani iuris, fol. 77. quem sequitur Iason. in L. i. ff. Per quam factum erit. num. 16. Non omnis qui moritur, vel est in extremo vitæ constitutus, est Sanctus Ioannes Baptista, licet receperit corpus

Christi. Vndelicet sit aliqualis præsumptio, non tamen tanta, vt multum probet. Ex his duo elicio: Primum, pro Confessarijs, qui talium reorum audiunt confessiones in calibus, quibus socios criminis tenentur denunciare, vt admoneant eos seriò in confessione, ad denunciandum eos, quos in conscientia, ex certa scientia, sepositis omnibus humanis affectionibus, nouerint consortes, Iudici coram notario & testibus, & si quos fortè in tormentis ex odio, inuidia, vel timore pœnæ, vel alia causa cõtra veritatem denunciaffent: reuocent cum eadem solemnitate, ante sententiam. Quia si postea Confessarius reum comitetur ad supplicium, & tunc sæpius inculcando admoneat vt memor salutis, si quem iniuste denunciaffet, eum reuocet, stimulis conscientia ex vna parte, cum mors instet, & ratio reddenda sit: & ex altera anxietate mortis exagitatus facile cõtingere posset, vt totã primam Confessionem in dubium reuocaret. Secundum, vt Iudex nunquam permittat, sententia lata partes accedere ad instandum & molestandum reum, sed si iudicet cõfrontandos, vt loquuntur, id fieri curet ante sententiã pro commoditate. Aliàs si post, quid per importunitatem reuocetur, generatur aliquo modo præiudicium tum iudicio, quod sanctum esse debet, & sine mendacio, tum etiam ipsi reo, qui falsum dixit, aut in falsum consensum dedit, dum loqui debebat,

& ta-

& tacuit, si postea non stet confessioni: Nec etiam secundum leges talis subsecuta reuocatio, vt supra dictum, magni ponderis est, præsertim quando prima confessio fulcitur adminiculis, quæ ipsam probabilem reddunt. Vide ad hanc materiam Constitutionem Criminalem Caroli V. in art. 31. vers. Zum fünfften. Huic resolutioni multum fauet, casus in simili expressus in L. Si quis in graui. §. Si quis moriens. Ad Syllania. vbi non creditur vulnerato morienti, qui in extremis vitæ, exempli gratia, dicit se à Titio vulneratum, nisi potuerit aliter probare. Ex qua lege Angelus ibidem, & Marfilius conf. 5. num. 14. & conf. 109. tradunt dictum morientis facere indicium ad torturam. In contrarium est communis opinio, facere aliqualem præsumptionem, sed non tantam, quæ sufficiat ad torturam. Stephan. Bertrand. lib. 2. conf. 137. & alij multi, quos citat & sequitur Iul. Clarus lib. 5. quæst. 21. Vnde Constitutiones Criminales Caroli V. in art. 28. determinant, quòd sermo morientis, si quem denunciaret, aliquod faciat indicium.

Cum in crimine maleficiorum denuntiantes sæpè sint varij in confessione, dubitatur merito: Cui confessioni standum?

HAEC quæstio si in generali tractetur, intricatissima est, & eam ad longum ex re-

centioribus tractant, Didacus Couarr. lib. 2. variarum Resolut. cap. 13. Anthonius Gabriel, Romanus li. 7. communium Conclusionum, conclus. 26. 27. 28. 29. & seq. Iul. Clar. lib. 5. Sententiarum iuris. §. fin. & latissimè Menoch. lib. 2. de arbitrarijs Iudic. qq. casu. 108. Sed omissis alijs, quantum ad nostrum propositum, sit

Prima Conclusio. In crimine hæresis & negotio fidei, si quis de seipso testificetur, & de alijs, etiam si ex interuallo fuerint contrariæ testimonia prolata, nihilominus statur illi testimonio, quo hæresis reuelatur, etiam si prius testimonium iuramento sit firmatum, & hæresin non detegat, secundum verò detegat, secundo potius statur: ex textu & Glos. c. Accusatus. §. licet, de hæret. in 6. Felin. in ca. Cum in tua. col. 2. de testib. Menoch. loc. cit. num. 13. Couarr. vbi supra num. & alij ab eo citati, Ratio redditur à Repertorio inquisitorum in verbo. Testes. Couarru. & Menochio: Notam horrendum crimen, in perniciem Christianæ religionis, omninò maneat occultum. Vbi tamen seruanda est consideratio d. §. licet, vt ex manifestis indicijs appareat, talem non ex animæ leuitate, vel odij fomite, seu pecuniæ corruptione, sed zelo fidei & religionis suum testimonium corrigere, ac quod reuelat, reuelare. Et hoc est priuilegium concessum in fauorem fidei & religionis. Tantus enim

enim est fauor fidei, vt quamuis in alijs criminibus in dubio tutius sit nocentem absoluere, quàm innocentem condemnare: in hæresi tamen & negotio fidei, in dubio quis præsumitur hæreticus, quantum ad condemnationem pœnitentiæ imponendæ in foro Ecclesiæ, pro vtilitate animæ. Franciscus Squillacens. de fide Catholica. cap. 34. Glossa, & Immolen. ab eo citati. Iosephus Mascardus de Probationibus, volum. I. Conclus. 495. num. 8. & alij, quos ipse citat.

Secunda Conclusio. Quod de hæresi & negotio si dei dictum, quantum ad testium varietatem, idem seruandum est in crimine maleficorum. Tum, quia eadem ratio multo fortius in hoc crimine militat: Cùm hoc crimen maleficorum omni crimine sit atrocius, maximeque sit in perniciem Christianæ religionis, plurimaque mala in Rempubl. redundent, si lateat: Tum, quia crimē maleficorum omnium iudicio refertur ad hæresin: Tum quia omni tempore, Inquisitores seruârunt modum probandi & detegendi hoc crimen à canonibus præscriptum pro hæreticis. Vt est videre apud Doctores mallei malefic.

Syluestr. Bartholom. Spineum,
Nicolaum Iaquerium,
& alios.

6. Con-

6. Conclusio. *Confessio duorum vel trium contra aliquem, vel aliquos participes criminis, regulariter facit indicium ad torturam, in crimine maleficorum.*

HANC Conclusionem sic intelligo: si duo vel tres socij rei inuenti in tormentis, de se confessi, simul vel successiuè denuntient alium, vel alios, faciunt indicium, vel indicia sufficientia cōtra talem, vel tales, ad torturam: si in confessione constanter perseuerent, penitentes ad iudicium accedant, morientes cum contritione, ita vt ex circumstantijs adiunctis non possit præsumi eos mentiri: & si alia non sint indicia, Iudex potest & debet ex lege naturali supra insinuata, & ratione officij, tales denunciatos apprehendere, inquirere, & torture subijcere. Et in tali cōfessione multum est obseruandum, an reus sæpius confessionem contra alios reiteret, & geminet in tormentis postea, & ad banchum iuris: quia geminatio arguit magnam firmitatem animi & propositi. Marsil. in conf. 113. num. 2. & in L. 1. ff. de quæst. §. Quæstioni. Felin. in ca. si cautio, De fide instrumentorum, num. 39. Decius in consil. 185. num. 10. Talis etiam geminatio & reiteratio præsupponit deliberationem, iuxta Gloss. in cap. Si quis iratus. 2. q. 3. Qua de caussa non est reuocabilis prætextu erroris aut falsitatis. Ludouic.

douic. Roman. in cons. 346. incipiente, in hac
 caussa. Barth. in L. Cùm scimus. C. de Agrico-
 lis & censitis. lib. II. Bald. in L. Nec damnosa. C.
 de precibus Imperat. offerendis, & alij iam ci-
 tati. Dictum in Cōclusionē (regulariter) quia
 possit esse casus, in quo tam paucæ denuncia-
 tiones non sufficerent: vt si vir in potestate &
 auctoritate constitutus, à subditis denuncia-
 retur tanti criminis, possit fortassè præsumi,
 ex odio factum, vel alio humano respectu,
 præsertim si nullæ aliæ adsunt præsumptio-
 nes coadiuuantes. Si tamen tales denunciatio-
 nes multiplicentur à personis infimæ, medio-
 cris, & fortassis æqualis (consideratis confide-
 randis) conditionis & status hominibus: iusti-
 tia vendicat sibi locum. Videndum etiam, an
 tales denunciantes sint maioris auctoritatis
 habitus: tunc enim eorum denunciationses sunt
 maioris etiam virtutis, in æquilibrio rationis,
 contra pares, si debitæ seruantur conditiones.
 Propter hoc enim crimen licet quemlibet, nõ
 obstante dignitate, torture subijcere, & inuen-
 tum reum punire ex L. Etsi excepta. C. De ma-
 lef. & mathem. Probatur nunc Conclusio sic
 declarata.

Primò, auctoritate omnium DD. allega-
 torum in 3. & 5. Conclus. Nam cùm dubitant,
 an vnus confessio in exceptis sufficiat ad tor-
 turam, præsupponunt duorum vel trium suf-
 ficere: & communis & in praxi recepta opinio
 tenet,

*applicat
 Concl.*

*Vide Tanne
 de Jesty Jai
 q non admitt
 Denunciatioes
 simplici & non
 sed personæ
 Jesty & v. ita*

m vel
 artici-
 sm ad

si duo
 tis, de
 ienta-
 ndicia
 uram:
 peni-
 s cum
 unctis
 a non
 natu.
 es de-
 rturæ
 st ob-
 n con-
 is po-
 io ar-
 ositi.
 uæst.
 e in-
 l. 185.
 ratio
 oss. in
 on est
 . Lu-
 ouic.

tenet, cōfessionem siue nominationem vnius facere indicium ad torturam, si alia præsumptione vel indicio iuuetur. Sed hīc in proposito vnius inculpatio, vel nominatio coniungitur nominationi alterius. Ergo.

Secundò, ex communi sententia, vt supra ostensum est, vnum graue indicium & proximum sufficeret regulariter ad torturam. Sed inculpatio duorum vel trium facit grauissimum contra tertium: cūm vnius faciat graue, ex definitione grauis indicij, & proximum: cūm omnes rerum circumstantias nominans posset significare & aperire viam ad vltiorem inquisitionem.

Tertiò, in crimine læsæ maiestatis diuinæ & humanæ, duorum sociorum confessio contra socium vel socios, sufficeret ad torturam, ex cap. In fidei fauorem. in 6. de hæret. & 6. quæst. 1. cap. Si quis cum militibus. & in L. Quisquis. C. ad Legem Iuliam Maiest. & communi doctorum sententia. Ergo & in nostro casu: quia vbi est similis ratio, idem ius est. ff. ad Legem Aquil. L. Illud. & vbi maior ratio, maius ius. Ratio autem in dictis criminibus est enormitas criminis, & reipubl. damnum. Sed magnitudine & immanitate hoc crimen omnia superat, maximaque damna in reipubl. redundant, vt omnium confessionibus constat, & hisce infœlicissimis temporibus Respubl. experitur. Hinc bene Lambertus
Danæus

Danæus cap. 5. in dialogis de fortuarijs & maleficis, ait: Sunt à fide sceleratissimi apostatae, Dei potentiae perfidi abiuratores, rei laesae Maiestatis diuinæ, transfugæ teterrimi, proditores Dei sceleratissimi, asseclæ diaboli turpissimi, deniq; diabolici venefici & impostores. Hæc ille. Si ergo in crimine laesae maiestatis diuinæ & humanæ, duo socij criminis contra participes faciunt indicium ad torturam sufficiens, imò fortassè plus probant in defectu aliorum (nam iura eos in testes admittunt indistinctè) quis negabit in nefandissimo scelere duorum vel trium testimonium, de se confessorum, contra alios sufficere ad torturam? quæ solum est medium ad inquirendum veritatem. Quid immanius, quàm Deo datam fidem abnegare, cum Diabolo fœdus contra diuinam maiestatem, eiusq; sanctos contrahere, Dæmonem adorare, sanctissimam Dei genitricem blasphemijs impetere, hosti communis salutis obedientiam, homagiumq; præstare? Etenim qui in religionem diuinam peccat, omnibus facit iniuriam, & publicum crimen committit. c. Vergentis. de hæreticis. & C. eod. tit. L. Gazaros. Si ergo. vt L. 2. ibidem definit, Hæreticorum vocabulo continentur, & latis aduersus eos sanctionibus debent succumbere, qui vel leui argumento à iudicio Catholicæ religionis, & tramite detecti fuerint deuiare; quanto magis qui tot
tamq;

tamque enormibus flagitijs, non dico deua-
re à fide, sed totam religionem conculcare
maximis argumentis cognoscuntur, & dete-
guntur?

Quartò: in crimine latrocinij, & alijs ex-
ceptis, omnium practicum iudicio, duo-
rum vel trium denunciations contra confor-
tes criminis sufficiunt ad torturam, ex legibus
suprà citatis & allegationibus. Et sic practica-
tur in rebus publ. bene institutis, doctissimo-
rum virorum consilijs, vt bene docent expe-
rientia, & aliorum testimonijs Iul. Clarus lib.
5. §. fin. pract. criminalis. q. 21. vers. Sed pone.
Chassançus in Consuetudinibus Burgundiæ,
Rubr. 1. §. 5. num. 123. vers. Et quantum ad lai-
cum. Raphaël Fulgosius in consil. 173. Alexan.
conf. 89. li. 3. incipiente, Viso themate ante scri-
ptæ. In crimine hæresis duos tantum sufficere
probat pluribus allegationibus. Ioseph. Masc-
card. vol. 2. de probat. Concl. 857.

Quintò. Omnium Doctorum iudicio,
in defectum aliarum probationum, & in sub-
sidium, admittuntur testes non integri, inha-
biles, infames, & socij criminum, quando ex
natura rei & actus alij haberi nõ possunt, iux-
ta communem rerum cursum. Sic tenent Pa-
norm. Baldus. Hostien. Felinus & alij, in cap.
fin. de test. cogend. Anthon. à Butrio in cap.
Tertio loco, de Probat. Ioann. Andreas in ad-
dit. ad Speculat. tit. de teste. §. 1. vers. Quid si
olim.

olim. Bald. Glos. & alij d. in C. de testib. L. Quoniam liberi. Alexand. lib. 2. consil. 320. incip. Et viso themate. & eod. lib. 2. consil. 166. incip. Animaduersis. & lib. 5. consil. 152. incip. Viso processu causæ. Philip. Cornæus 1. part. consil. 58. incip. Post reditum cōsiliū dicitur mihi. Paul. Castr. 1. part. consil. 348. incip. Notandum quod adulterium. Decius in consil. 189. incip. Letatus sum. à num. 10. Marsil. consil. 41. num. 6. & consil. 61. & 102. num. 7. & in pract. criminal. §. Diligenter. à nu. 81. Mattheus Matthesil. in singularibus. versic. Nota quod sub sidium, pag. penult. Landfranc. in tractatu de depositionibus testium. num. 102. Salyce. in L. Ea quidem. C. de accusat. Iason in L. Cunctos populos. De summa Trinit. & communis ibidem. Mart. Nauarr. in Manual. Confessar. cap. 25. num. 49. & 50. Plurimas ad hoc congregat allegationes Anthon. Gabrielius, Romanus Fisci Apostolici Aduocatus lib. 1. communiū Conclusionum, in Rub. de test. Conclu. 7. Sed in crimine maleficorum aliter veritas haberi non potest, ex natura ipsius rei & actus, iuxta communem rerum cursum. Eorum enim exercitia, conuenticula, coniurationesq; de nocte fiunt, & in locis secretis, & ab hominum consuetudine remotis. Vnde dicuntur striges, quia quasi aues nocturnæ de nocte strident, vs notat Syluest. in summa, verb. Hæresis 3. & sua maleficia exercent. Quæ autem de nocte fiūt,

X

& in

& in locis secretis, difficilis sunt probationis, vt pulchrè ostendunt Alexand. in d. conf. 166. & Marsil. in conf. 5. Si autem aliquod in rerum natura crimen est, quod aliter probari non possit, nisi per consortes & socios criminis, hoc profectò est, vt rei natura ostendit, & experientia rerum magistra docet.

Nunquid princeps tenebrarum est author principalis, qui odit lucem, & omnia inuisibiliter operatur? & quis probus eorù tractatibus & conuentibus interest, aut interesse permittitur, vt sit testis omni exceptione maior, qui testimonium ferat? Quis enim vir vxorem habès, cum qua noctes diesq; versatur, ipsam innocentem affirmare audebit? Aut quæ mulier, virum ab hoc crimine liberum pronunciat? Hic sibi locum vendicat illud poëticum: *Quo minime credis gurgite, piscis erit.* Quis igitur Iudex tam à ratione alienus est, qui bonorù requirat testimonium, vbi nulli boni interesse possunt, nisi probitatem amittere, & pactum cum dæmone & sua societate inire velint? Atq; hoc argumentum confirmat Regula illa Iuridica; in defectum probationum, si ex negotij & actus natura non potest haberi legitima probatio, admittitur minus legitima: & lex contenta est ea probatione, quæ haberi potest. text. & Glos. in c. fin. de testib. cog. Panormit. ibid. Alexand. i. volu. confil. 64. incip. A Eterni numinis inuocato spiritu. Marsil. conf. 5. & in Pract. Crimin. §. Di.

§ Diligenter. nu. 126. Bartol. & Immoleten. in L. in illa stipulatione. in fine. de verbor. obligat. Chassanæus super Consuetudin. Burgundiæ, Rubr. 1. §. 5. nu. 173. Amplius roboratur ex Panormit. in cap. De cætero. de testib. vbi testatur, quod licet regulariter non admittantur laici contra clericos, in caussa Criminali: tamẽ quando delictum est commissum in villa, vbi solum vnus est clericus, in defectum probationum, admittendi sunt laici. Ad idem facit doctrina Saliceti in L. Ea quidem. C. de accusat. q. 5. recepta ab Angelo ab Aretio, in Tract. de malefic. Verb. Metitor. & Marsilio d. conf. 5. & alijs. Quando in casu sumus, in quo testes integri haberi non possunt, tunc admittendĩ non integri: & ponit exemplum. Si quis lusit in prostibulo, & fuit deceptus propter taxillos falsos, &c. poterit læsionem & falsitatem probare per lenones & infames.

Sexto, in enormibus & occultis, facilior & promptior debet esse Iudex in procedendo ad torturam, sicut in incantatione, venenatione & similibus, ex Bald. in L. Nemo deinceps. C. de Episcopali audient. Barbat. & alijs in addit. ad Bart. L. fin. ff. de quæst. Quod late confirmat Francis. Brunus in Tractat. de indicijs & tortura, 2 part. q. 8. num. 2. & hæc est communis regula, vt tradit Clarus lib. 5. q. 64. versi. & ideò. Ratio redditur: quia ea, quæ in occulto fiunt difficilius probari possunt.

Ex qua causa resultat illud iuridicum pronunciatum: In clandestinis & occultis sufficere probationes per coniecturas, ob rei difficultatem, quæ aliàs non sufficerent. Occulta autem sunt, quæ fiunt de nocte, & in loco occulto. Baldus in L. Cùm fratrem. C. de his quibus vt indignis. in principio. Angel. in L. 1. §. Occisorum. ff. ad Syllanian. Hinc Bald. clandestinum dicit: quia rarò inuenitur sine tortura, vt est venenatio, ex d. L. Cùm fratrem. Quomodo autem quæ de nocte fiunt, difficultis sint probationis, probat latè Alexand. lib. 2. conf. 211. incipien. Visa facti narratione, & eod. li. conf. 167. incip. Animaduersis his, quæ tam per testes. Atque crimen maleficorum ex his causis alijsq; quod est occultissimum, leuioribus argumentis tortura inquiri posse quis dubitat? tamen à regula criminum aliorum exceptorum non recedimus, vt satis superq; constat ex supradictis. Quare autem maleficia potius fiant de nocte, & in locis ab hominum conuersatione desertis, duplex redditur ratio à Paulo Grillando, in lib. 2. de Sortilegijs cap. 4. Prima, quia Dæmon post casum ex paradiso effectus fuit obscurus, & tenebrosus: quare etiam dicitur princeps tenebrarum: proinde sua opera facit in loco obscuro, & tempore tenebroso, iuxta commune dictum: Qui malè agit, odit lucem: Secunda: Si de die fierent, possent videri ab aliquo, & facilius discooperirent.

grentur eorum maleficia, & deuenirent ad
notitiam, & sic caperentur & punirentur.

Septimò. Regulare & iuridicum est, quod
propter enormitatem & immanitatem crimi-
nis, iura & statuta transgredi licet; Id quod
probat cap. i. de confess. Glos. & DD. Exci-
piuntur, propter immanitatem, quæ vocatur
excepta ab illa regula: De se confessus super a-
liorum conscientia non debet inquiri. L. Ne-
mo deinceps. C. de Episcopaliaudient. In fe-
stis Paschalibus relaxantur carcerati, exceptis
qui atrociam commiserunt. L. per omnes. C. de
defensorib. ciuit. denegatur defensio, propter
magnitudinem criminis. L. prouinciarum. C.
de ferijs. In venerabili Paschæ die, propter im-
manitatem, admittitur tortura ad honorem
Dei: quod & Bald. in d. l. Nemo deinceps, tra-
dit. Fecit ad idem Gloss. in §. per contrarium.
Inst. de hæred. quæ ab intestat. deferuntur. v-
bi propter immanitatem fama defuncti dam-
natur. Sic Ioann. Andreas, propter atrocissi-
mum crimen. in cap. Cùm non ab homine, de
indicijs. Testatur Clericum sine degradatione
posse puniri, non attenda dispositione d. ca.
Sic Marsil. in singular. 601. propter immanita-
tem criminis recipiuntur testes, lite non con-
testata, & parte non citata: iuxta notata ab Ar-
chidiacono, Dominico Geminiano, Hostien.
in cap. i. de homicid. in 6. & Felin. in cap. Quo-
niam, num. 7. Vt lite non contestata. Probant

hanc regulam latissimè Baldus in Authent.
 sed nouo iure. C. de seruis fugitiuis. & Docto-
 res in addition. ibidem. Marsil. in L. vnus.
 §. Cogniturum. ff. de quæst. & in d. singulari:
 & omnium latissimè Andreas Barbatius in c.
 1. de Constit. à num. 155. secutus doctrinam In-
 nocentij ibidem. Propter hanc regulam in a-
 trocissimis non seruatur ita processus, reci-
 piuntur testes ante litem contestatam, & parte
 non citata, & proceditur ad torturam, etiam si
 non sint ita sufficientia indicia, vt rectè in fert
 Iulius Clarus lib. 5. q. 1. §. primo: ver. sunt etiã.
 Enormia enim, vt in d. singul. 601. Marsil. tra-
 dit, talis sunt naturæ & importantiæ, quod al-
 teret dispositionem statutorum & iuris com-
 munis. Atq; si hæc omnia in vilo crimine loci
 habeant, in hoc nostro proposito in summo
 gradu obtinebunt. Si quidem vt plurimum
 in crimine maleficorum, in vno subiecto cõ-
 ueniunt crimen læsæ maiestatis diuinæ, quan-
 doq; etiam humanæ, vt experientia comper-
 tum est: latrocinia horrèda, & grauissimis cir-
 cunstantijs affecta; coniuratio cum diabolo in
 subuersionem regni summi Regis: Idololatria
 pessima, pactum cum diabolo & inferno; blas-
 phemia in Deum, Beatissimam Virginem, &
 omnes sanctos; peccatum contra naturã cum
 spiritualibus creaturis: sacrilegia nefãdissima
 in abusu sacramenti sacramentorum, & rerum
 sacrarum; Infantium & innocentium cedes; se-
 pulchro-

pulchrorum violatio, vt innocentes effodiāt,
 quorum carnibus horrendè abutuntur; per-
 ditio agrorum, vinearū, fyluarum, omnium-
 que rerum ad salutem hominum spectantium:
 ita vt meritò à lege appellètur hostes commu-
 nis salutis; & alia plurima scelera perpetrant,
 quæ nec mens humana concipere valet. Quis
 igitur tam insipiens est, qui legibus concludere
 velit, quod omnes leges immanitate & atro-
 citate superat? Estne vllus canon, aut lex, aut
 statutum, quod dæmonem cum sua societate
 includat? Hic Iudices atq; potestatem habentes,
 per Deum, cõmunemq; salutem obsecro,
 vt leges, iura, rationes, & auctoritatem doctif-
 simorum virorum intueantur, oculos aperiāt,
 & cernant, quomodo Deus immanissimis cri-
 minibus irritetur, quomodo propter pericu-
 lum communis salutis, in enormibus, ne qui-
 dem à processu & inquisitione, & executione
 in diebus Deo singulari ratione cõsecratis ces-
 sandum sit; quomodo Deus executione iusti-
 tiæ reconciletur. Facili mē, ait d. lex, pronuncia-
 rum. C. de ferijs. in hoc summi numinis spera-
 tur venia, per quod multorū salus, & incolu-
 mitas procuratur: Quomodo ad honorē Dei,
 iuxta d. L. Nemo deinceps: crimina punienda
 sint; quomodo sināt crimina impunita coales-
 cere, cõtra l. per omnes. C. de defen. Ciui. quo-
 modo in tam enormibus & periculosis, contra

communem salutem, relictis legibus diuinis, naturalibus & positiuis, dum periculum est in mora, iustitiæ executionem differant, cum multorum scandalo, dantes iustam occasionem multis temerarijs iudicijs, & sic communicantes grauissimis peccatis alienis? quomodo deglutiant camelos, exoculantes culices, dum minora & manifesta Lynceis oculis perlustrant, & talpis sunt cæciores in occultis & atrocissimis? quomodo festucam videant, & trabem non animaduertunt, dum furta simplicia, homicidia sine proposito perpetrata, aliaq; minora canepius & angue persequuntur: crimen verò læsæ maiestatis diuinæ, apostasiam, tractatus secretos contra patriæ salutem, & alia immanissima facinora, tanquam phantasias & somnia negligunt. Habeant Iudices in hoc negocio doctrinam Magni Basilij ante oculos: Qui veram germanamq; iustitiã non habet in animo repositam, ac velut ex præuia quadam meditatione reconditam, sed aut pecunijs corrumpitur, aut amicis obsequitur, aut etiam inimicos vlciscitur, aut alienam reformidat potentiam; rectè ius dicere, iudiciaq; exercere non potest.

Octauò & vltimò probo Conclusionem. Si non demus locum denunciationibus confortum in crimine maleficorum, non est via extirpandi hoc crimen, nec inquirendi, aut procedendi contra multos, nec locus puniendi prius.

si principes huius sceleris; quod concedere est absurdissimum. Et hoc probo reducendo in memoriam ea, quæ posita & probata sunt ex fidei fundamentis, in decimo præludio. Inter Dæmones est prælatio & ordo. Sunt enim supremi, medij, & infimi. Qualis ergo ordo inter dominos, talis inter ministros. Nam norunt optimè tantò stabilius esse regnum, quanto maiori firmatur ordine. Videmus autem in regno temporali, superiores, potentiores, & honoratiores principibus assidere; consilia ac responsa dare, ac demum quod executioni mandandum, concludere, conclusa per medios & infimos in effectum deducere. Non enim est supremorum Consiliariorum, manus admouere operi. Sicut enim superiores Dæmones suas prouincias committunt inferioribus: Sic etiam in pessima illa politia, principes & superiores malefici, cum Principe Dæmoniorum concludunt tractatus, atq; inferioribus executionem mandant.

Atque hanc doctrinam non solùm ratio comprobatur, sed etiam maleficorum & maleficarum confessiones confirmant. Quæro nunc ab homine, qui nullum dat locum denunciationibus, contra ius, doctissimorum virorum authoritatem, & praxim tam Ecclesie, quam rerum publ. bene institutarum, atq; rectam rationem; quis modus erit procedendi contra illos, qui sunt in superiori ordine? manebunt

ne impunita eorum scelera? eorum tractatus contra rempub. communemq; salutem occulti latebunt, vt indies plures pertrahantur in Diaboli societatem? Recurris ad externa indicia: perquire quando principes huius sceleris vili fuerint aut scopas erigere ad causandum pluuiam, aut ollam supponere vestibulo alicuius stabuli, aut lites & minas intentasse plebeis, aut alia opera externa exercuisse, quæ indiciorum vices subeant ad probandum. Hæc enim sunt facta vulgarium & vilium personarum, quæ rus incolunt, & ruri versantur inter plebeos. Ibi quandoq; hæc & similia perspiciuntur indicia. Tollatur igitur via inquisitionis & processus per denunciations, & alantur principes maleficorū, & magistri scholæ Diaboli: & videbitur, cum maximo Reipubl. dāno, quis sit futurus rei exitus. Habeant ante oculos, qui gladium portant, iustitiam, quæ tribuit vnicuiq; quod suum est, bene agenti præmium & honorem; malè operanti pœnam & vindictam: ne si respectu humano omittant punire Dei iniurias, ac reipubl. vindicare scelera, seuerissimam indignationem eius, qui etiam iustitias iudicat, iucurrant.

Dubia duo hoc loco paucis mouenda & resoluenda sunt.

Primum. *Antestes huiusmodi singulares*

res probent aliquid, ita vt quis possit torqueri ad denunciations eorum, e.gra.

VNVS dicit, quod viderit N. venientem in deaurato curru, alius in nigro equo, alius in hirco, ad congregationem nocturnam, sed *fontes alibi* *resp. 4/5/6* *phend n sim* *pora* dinerso tempore. Videtur quod non: Tatum enim probant mille testes singulares, quatum vnus. Bald. in L. Iurisiurandi. colum. 2. C. de testib. Alexand. in cons. 20. & 81. vol. 4. Marfil. cons. 27. & 28. & alij alibi. & regulariter testes singulares non probant. cap. Tam literis, de testib. c. Cum dilecti. de election. & c. licet causam. de probat. & L. ob carmen. ff. de test. §. fin. His & similibus auctoritatibus quidam persuadere conatus est dictam singularitatem impedire. Sed quia hic loquimur in ordine ad torturam, parum ad rem facit disputare de testium singularitate: tum quia communissima est sententia, quod vnus testis omni exceptione maior, faciat indicium sufficiens ad torturam: tum quia socij criminis, etiamsi sint singulares, faciunt indicium ad torturam in criminibus exceptis, vt tradit ex praxi doctissimarum Curiarum Iulius Clarus lib. 5. §. fin. q. 21. vers. Sed pone. Deinde vt communior est opinio DD. attestante hoc & confirmante Anton. Gabriel. lib. 1. com. concl. conc. 2. nu. 19. in Rub. de testi. testes singulares probant de delicto in genere, vt que esse hereticum, vsurarium, male-

fontes alibi
resp. 4/5/6
phend n sim
pora

maleficum, &c. vel quando agitur de probatione actus non momentanei, sed successiui. Quare esse potest, quod maleficus vna vice veniat ad cursum in figura deaurati currus, alia vice in capro, & sic de similibus. Quia Dæmō sicuti dicitur mille artifex: ita etiam versipellis, quod formam subinde mutet.

Dubium secundum.

*An, quando malefici à socijs denunci-
antur, quod ludis Diabolicis & choreis
interfuerint, sociorum denunciations fa-
ciant indicium ad torturam, etiamsi non
fiat mentio, quod hominem, aut equum ne-
cauerint, aut damna intulerint?*

QVIDAM distinguunt, & dicunt: si tan-
tum denuncientur, quod congregatio-
ni interfuerint, & ludis, non faciant indicium
ad torturam plures denunciations: si autem
homines, aut equos necauerint, aut damna in-
tulerint, tunc faciant indicium. Sed hæc di-
stinctio tantum narratur, nec vlla ratione aut
fundamento stabili fulcitur, imò videtur im-
plicare ignorantiam negocij eius, quod arte
Diaboli ibidem geritur. Et probatur contra-
rium. Malefici aut sunt rei læsæ maiestatis di-
uinæ, quando in cursu & congregatione sunt:
aut non sunt. Si rei sunt læsæ maiestatis diuinæ,
vt cer-

vt certè dicendum est: Nam in hoc grauissimè
 diuinam maiestatem lædunt, quod Deo & re-
 gno suo abrenunciant, pacta cum aduersario
 contra Christum & eius exercitum contra-
 hunt. Quis enim nescit, omnem societatem
 cum Dæmone esse homini interdictam: cum à
 principe vniuersi, tali hosti perpetuum sit in-
 dictum bellum? S. Thom. 2. 2. q. 95. artic. 2. ad
 ult. Caietan. ibid. Domini. Sotus lib. 8. de iust.
 & iure, q. 3. artic. 2. Hostes autem regis & regnū
 dicuntur, quibus à Rege indictum est bellum,
 per notata in L. Si quis ingenuam. §. fin. & L.
 Hostes. ff. de captiu. Barto. ibid. circa fin. Mar-
 tinus Laudensis in tractat. de bello. §. 5. & latius
 Boërius cum alijs in decis. 178. num. 1. Sed so-
 cietas subditi cū hoste regis, aut principis, siue
 consummata, siue inita solū sit, facit aliquem
 reum læsæ maiestatis, vt rectè Caietanus 2. 2. q.
 95. artic. 4. docet, & text. L. Quisquis. C. ad L.
 Iul. Maiest. cum DD. conuincit, quod etiam
 conatus in crimine læsæ maiestatis puniendus:
 quem conatum Caietan. appellat societatem
 initam, nec dum consummatam. Reo autem
 læsæ maiestatis tā diuinæ quàm humanæ mul-
 tō magis creditur, quàm latroni contra latro-
 nem: Quia dicta crimina, vt omnibus in con-
 fesso est, multō magis sunt priuilegiata; quàm
 alia excepta, ex cap. in fidei fauorem, de hæret.
 in 6. & d. L. Quisquis, & alijs ibid. Magis autem
 priuilegiata præcedunt. §. Sanè, cap. Accusa-
 tus.

tus de hæreti. in 6. Ergo multò magis denunciantes merentur fidem, si quem in cursu & congregatione fuisse denuncient, quàm si dicerent, ipsum hominem occidisse, aut equum veneficio infecisse. Nisi quis dicere velit, quod equum interficere aut vaccam occidere, sit crimen grauius, & magis exceptum, quàm Deum abnegare, & cum summo aduersario scelus inire. Quis autem ignorat, neminem talem conuentum & congregationem frequentare, qui non prius Deum abnegauerit, pacta cum Dæmone contraxerit, societatem cum eo inierit, & ad omne malum animum habuerit paratum? Quid autem ita professioni nostræ fidei repugnat, sicut DEVM expressis verbis abnegare, & professioni in baptismo factæ abrenunciare, Diabolo fidem & ministerium addicere? Ergo qui in cursu & ludis diabolicis iam apparent, sunt perfidi in fide & religione: ergo socij eorum eos denunciantes plus merentur fidei, quàm si dicerent eos equos, aut vaccas, aut etiam hominem occidisse. Nam si priuilegium fidei est in d. cap. In fauorem, quod socij criminis, & alij testes inhabiles possunt testes esse contra participes in crimine: Quomodo plus fauoris habet latrocinium hominis, aut veneficiû equi? Nunquid priuilegium, cum sit quid fauorabile, debet aliquid operari ultra ius cômune? cap. In his de priuilegijs. Gloss. Bernard. Panor. mit

mit. Anton. cum alijs ibidem. & lib. 6. eodem tit. cap. Si papa. & l. i. ff. ad municipales, & de incolis cum Gloss. Quid ergo operatur priuilegiū fidei concessum. Si socij contra latrones, vaccam aut equum interficientes merentur fidem, & non contra eum, qui iam fidem abiurauit, religioni nostræ bellum indixit, communioni sanctorum valedixit? Quæ communiter omnia præstiterunt omnes, qui in congregatione diabolica apparent, vt constat confessionibus innumerabiliū hominū vtriusq; sexus & status. Imò vt hoc addam, de quo aliās dubitauī, tantum operatur fidei fauor, d. c. In fidei fauorem, quod plures quàm duo testes inhabiles, & minus idonei, in negotio fidei & hæresi faciunt plenam probationem ad condemnationem, & pœnam ordinariam criminis hæreseos, quando ex circumstantijs, & coniecturis, & personarum qualitate verisimiliter præsumuntur verum deponere. Quam sententiam dilucidè verba c. In fidei fauorem, videntur probare: Quia vt manifesti iuris est, priuilegium sic interpretandum, vt aliquid operetur, & hanc doctrinam securam & in praxi seruandam ex alijs approbat Ioseph. Mascard. de probat. volum. 2. Concl. 857. num. 39. Si quis autem neget maleficos reos esse criminis læsæ maiestatis diuinæ, quando sunt in ludis diabolicis, & congregatione, hic poterit etiam negare prima principia. Cogitet talis, qua
ratio-

ratione eò deueniant, quæ pacta & acta præcedant, quid ibidem faciant, cui obsequium & famulatum præstent, quis finis tragediæ. Quæ soleant ibidem tractari contra Deum, rem publ. & commune bonum. A communiter accidentibus argumenta ducuntur non solum à Logicis & Theologis, sed etiam à iuris peritis. Vnde secundum eos locus à communiter accidentibus facit indicium indubitatum. Bald. in additionib. ad Specul. in tit. de sentent. & his quæ ipsam sequuntur, & Marsil. in pract. Criminal. §. Secunda. num. 36. Et talia confitentur ibi fieri facta, & communiter tractari, non solum vetulæ & melancholicæ mulieres, iam ratione & viribus destitutæ, sed etiam iuuentulæ, non solum fœminæ, sed etiam viri, iuuenes, adolescentes, & ætate graues, docti, & rerum experientia conspicui, etiam postquam iam se Deo suo iterum reconciliarunt, dispositi ad mortem, & pœnam pro suis sceleribus subeundam cum magna detestatione scelerum, & vt communiter confitentur, ita reperiuntur esse vera, si fortasse vnus sit, qui fallatur, sicut in omnibus rebus moralibus & actionibus humanis accidit quandoq; error, mille reperiuntur dicere veritatem, vt experientia testis est, quæ est rerum magistra. cap. Quam sit. cum Gloss. de electio. in 6. & cap. Statutum, de rescript. eod. lib. & multa experientia cognitio veritatis insequitur. Bald. in cap.

cap. Contingit, de dolo & contum. & Marfil.
 in pract. Crimin. §. Principium, num. 4. & im-
 perator in Authent. de appellat. Ex rerum ex-
 perientia inuenimus. Et certum est in hoc ne-
 gotio, si multi experientia cognoscerent, & ab
 eis audirent, qui experti sunt cum suis circun-
 stantijs rerum, personarum, temporum & lo-
 corum, non somnia dicerent: si hominibus
 expertis in sua arte non est credendum, à qui-
 bus rerum veritas inquirenda: Peto, quare in-
 experto credendum, quod terminis suæ artis
 non continetur? Quia neq; scientiam, neq; ex-
 perientiam habet, nec meretur fidem in his:
 vnicuiq; enim artifici in sua arte credendum
 est Sic profectò in hac misera secta credendum
 est expertis. Hi sciunt quid ibi agatur, quæ ne-
 gotium præcedant, sequantur, & comitentur.
 Miserum enim est, & à ratione alienum, si ego
 dormiens velim dicere, me dormiente nemi-
 nem vigilare, nec velim credere dicentibus a-
 lijs, se vigilasse in alio loco, cum circumstan-
 tijs locorum, personarum, & rerum actarum:
 Sic profectò etiã ceteri sunt, qui dicunt esse som-
 nia, & in somno tantum accidere, quæ homi-
 nes vigilantes vnanimi consensu & magna cõ-
 stantia seruatis circumstantijs omnibus, non tã
 in commodum suum, quàm etiam contra se
 confitetur fieri, & facta esse. Prædicta ergo di-
 stinctio nihil habet fundamenti, sed meritò
 reiicienda est, cùm rationi & iuri aduersetur.

Y

Ex

Ex proxima Conclusionē & alijs infero
quædam in hac materia:

*Ergo non
simpliciter*
Primum. Cæteris paribus, in hoc enormissimo & occultissimo crimine, contra quorundam falsam opinionem, maiorum virium esse denunciations talibus circumstantiis fulcitas, quales posuimus, omnibus alijs indicijs: tum quia alia vt plurimum sunt simplicia, leuia, & remota à substantia actus: At denunciations naturam negotij & circumstantias in omnem euentum aperire possunt. Id quod ex definitione indicij confirmatur. Dicitur enim ab indicando, & est medium intellectuale veritatis eliciendæ, ex aliqua singulari circumstantia insurgens, ex L. Indicia, C. de rei vindicatione, & L. fin. C. de probat. quæ descriptio multò fortius conuenit denunciationsibus, vt patet intuenti. Quare rectè denunciationem sociorum in genere, Constitutio Caroli V. in arti. 31. refert in numerum indiciorum, eamq; ob causam etiam inter interrogaciones ad maleficij reos adiungit, vt interrogentur de magistro, à quo didicerint. in art. 31. Tum etiam, quia omne indicium, iuxta doctrinam Barto. in L. fin. ff. de q. ab omnibus receptam, regulariter per duos testes probari debet. Sed denunciations fiunt coram iudice, notario, alijsq; adiunctis. Denuncians enim ipse circumstantias explicat & causas scientiæ, è quibus testis dictū magnas vires
sumit

sumit, reddit. Præterea semper vt plurimum denūciationes aperiunt viam iudicij, & vltiori inquisitioni. Tandem, quia in hoc crimine, sicut actiones communiter in grauioribus sequuntur operationem Dæmonum, & non maleficorum; ita indicia nullam habent naturalem coniunctionem cum effectu, quare facillè possunt elidi.

Secundum illatum: Non esse iuricannico, ciuiliq; praxi, rationi; doctissimorumq; virorum authoritati consonum; id quod meminime à quodam Iurisperito audiuisse (seriò an ioco dictum, nescio) se nihili facere etiam mille denūciationes.

Tertium: siue hoc crimen consideremus vt Ecclesiasticum, siue vt seculare; iustissimè & rectissimè Iudices procedere per denūciationes ad inquisitionem & torturam. Ad Ecclesiasticum Iudicem enim pertinet, quatenus aut hæresis est, aut hæresin sapit, vt tertio decimo præludio demonstratum est: & sic per participes criminis potest procedi, vt patet ex Bulla Innocentij Octauij præfixa malleo maleficorum, & ex cap. In fidei fauorem: & cap. Accusatus. §. Sanè. de hæreti. in 6. Ad secularem verò; quatenus malefici latrocinia exercent, in perniciem hominum conspirant, vineas & agros destruunt, tractatus contra Rempubl. instituunt, animalia in vtilitatem hominum creata enecant, veneficia intentant,

ac similia flagitia contra bonum commune moliuntur. Latrones verò, coniuratores, grassatores, proditores reipubl. Hostesq; communis salutis, contra socios criminis, vt constat ex canonibus, legibus, allegationibusq; supra allatis, testimonium sufficiens ad torturam ferre possunt.

Quartum: consultissimè & æquissimè habentur illos fecisse Iudices, qui processerunt per denunciations ad inquisitionem & torturam contra maleficos: quia id fecerunt, ad quod obligabantur ex lege diuina & naturali, nec non etiam officio, secundum praxim tam Ecclesiæ, quàm reipubl. ciuilibus benè ordinatæ.

Quintum: Infero, satisfaciendo eorum clamoribus, qui clamant, torturam debere præcedere indicia, & à tortura non esse incipiendum, ex ll. i. penult. & fin. De quæstio. & communi sententia, quibus legibus hæc doctrina aduersatur. Respondeo ex dictis sequi confirmationem harum legum. Conclusiones enim prædictæ indicia non tollunt, sed ponunt. Nam probant denunciations Reorum contra socios, in casibus à iure expressis, esse indicia ad torturam, & subire vices indiciorum. Quis enim Iuris peritus negabit, si quis probet aliquod maleficium, quantum ad substantiam, per vnum tamen omni exceptione maiorem, malefactorem posse subijci tormētis,

*St. c. 12. n. 1. in
St. c. 12. n. 1. in
St. c. 12. n. 1. in
St. c. 12. n. 1. in
St. c. 12. n. 1. in*

tis, sine omni alio indicio? quam communem sententiam sequitur Constitutio Criminalis Caroli V. in art. 30. Tunc enim ille testis supplet locum indiciorum. Atq; sic in præsentî Index non incipit à tortura sed denunciations sternunt viam inquirendi veritatem, per medium torturæ, & eandem præcedunt.

Sextum: Ex dictis Conclusionibus inferendo, ad argumentum Aduocatorum criminis maleficorum, quo arguunt huiusmodi de se confessos esse criminosos & infames, ex confessione proprij criminis: ergò eis in hoc casu non esse credendum; respondeo, negandam esse consequentiam. Quia, vt euidenter probatum est, possunt esse testes, quando veritas aliter haberi non potest; & in promptu ratio est, probationis difficultas, ne via probandi tollatur, & enormissima crimina impunita in occulto lateant. Si ergo testes esse possunt, secundum omnium Doctorum sententiam: quomodo eis non erit credendum? testibus enim fides debetur. Ad hæc, vt infames, serui, domestici, socij criminis, non admittantur in testimonium; nunquid inductum est iure positivo? Sic enim attestantur Philipp. Corneus. in 4. volum. consil. 241. in litera F. & eod. lib. consil. 259. in eadem litera. Philippus Francus in cap. In fidei fauorem. in 6. De hæreti. Petrus de Ancharano in c. Pastoralis: de re iudicata.

& Andreas Barbatus in tractat. de testib. nu. 42. & ratio suadet. Idem ergo ius, quod has exceptiones induxit contra testes tempore commoditatis, quando alij haberi possunt, ex natura rei & actus, admisit, vt exigente necessitate, ne veritas in multorum damnum occultetur, possint testimonium ferre sublata testium solemnitate, quæ iuris positiui est, & relicta eandem conditione in iure naturali & diuino. Sic enim locum habet quod cõmuni pro- uerbio dicitur: Necessitas legem non habet. Præterea infamia quandoque etiam purgatur tortura, vt suprâ significatum est. Tandem constat ex ll. & canonibus & praxi, infames admitti, vt in crimine hæreseos, latrocinij, læsæ maiestatis, &c. Militat hoc ergo argumentum etiam in dictis & similibus. Dicendum ergo est, de iure positiuo regulariter non admitti infames, quando necessitas non vrget, & haberi possunt testes idonei & habiles.

*odap.
inimici
partibus
sub d. 1. 1.*

Dices: cùm alij admittantur testes inhabiles, quare inimici repelluntur in hoc crimine, sicut in alijs? Certissimum est, quod testimonium inimici non recipitur etiam in criminibus exceptis, vt tradunt Bartol. in L. In quæst. ff. ad Legem Iuliam Maiestatis. Marfil. consil. 20. num. 27. Angel. in L. Qui accusare. ff. de accusat. Bald. in L. in his. §. 1. in fine. ff. Solutio matrimonij. Romanus in L. Si vero. §. Si viro. ff. eod. Panorm. in cap. Inquisi-

quisitionis. de accusat. Crauett. consil. 9. numer. 6. Menoch. de arbitrar. Iud. quæst. lib. I. q. 28. Iosephus Mascard. de Probatio. volum. 2. Conclus. 899. num. 2. & alij alibi, per text. singularem in cap. Per tuas. de Simonia & in cap. Cum P. de accusat. Unde generale est, quod nec etiam in criminibus atrocissimis inimicus admittatur. Imò nec etiam inimici testimonium facit indicium ad torturam, iuxta Baldum in consil. 36. incipiente, præsupposito statuto. lib. 4. Marfil. consil. 15. numer. 6. Iacobus Menochius in lib. I. de arbitrar. Iud. quæstionib. quæst. 28. num. 5.

Respondeo nunc dubio. Quædam exceptiones testium siue inhabilitates sunt iuris naturalis, vt quod puer non habens vsum rationis, furiosus & inimicus non admittantur. In inimico naturaliter ira & odium impediunt animum, ne possit cernere verum: Quædam sunt à lege inductæ, ex quadam congruentia, vt quod infamis, seruus, familiaris, &c. non possint testimonium ferre. Nunc, propter criminum enormitatem, & probandi difficultatem, Lex & conditor legis dispensant, in defectum aliarum probationum, vt exceptiones à lege statutæ non impediunt. At in ijs, quæ sunt legis naturalis, non dispensatur; cum non sit potestas. Quare benè docent Ancharanus, Francus & Barbat. in loc. cit. Pontificem non

Y 4   posse

posse dispensare, vt inimicus testimonium ferat.

Verùm quoniam aliqui minus docti recipiunt exceptionem cuiuscunque inimicitia, caussasq; etiam minimè validas ab Aduocatis in nostro crimine adductas admittunt, hoc in loco libet aliquid pro latiori intelligentia addere de inimicitia, eiusq; caussis, quæ testimonium infirmum & nullum reddunt. Atq; ante omnia præsupponimus, quod cùm crimen maleficij grauissimis sceleribus annumeretur, maximè autem hæresi in multis æquiparetur, quæ est ratio inimicitia in hæresi & alijs atrocissimis, ea etiam est conditio in hoc atrocissimo peccato. Nunc in primis obseruandum, quod quando loquimur de inimicitia repellente à testimonio in criminibus, intelligendum de inimicitia capitali. per cap. Pertuas, de Simonia, & licet Heli, ibidem. c. Repellantur, & cap. Meminimus, de accusat. 3. q. 5. cap. 2. Archidia. in cap. Accusatus. §. licet. de hæret. lib. 6. Eymeric. in 3. part: directorij Inquisit. q. 67. Francif. Pegna ibid. comment. 116. Mascari. de Probatio. vol. 2. Concl. 898. Malleus malef. in 3. par. q. 5. Ioan. Bodin. lib. 4. de magorum Dæmonomania, cap. 2. & alij communiter alibi. Quæ autem inimicitia capitalis sit, ad hunc effectum iudicis arbitrio relinquendum tradunt Felin. in cap. Cùm oporteat, nu. 5. de accusat. Marian. Socin. in d. ca. Repellantur. Menoch.

noch. lib. 2. de arbitr. Iud. qq. cas. no. num. 3. allegando etiam Grammat. in conf. 57. num. 9. & aliqui alij recentiores. Quoniam autem Iudicis arbitrium formandum est in re expressè non cauta in iure, secundum Iuris peritorum scientiam, planius proponendum, quid DD. circa hanc materiam sentiant. In primis autem censetur inimicitia capitalis, quando mors inter testem, & inter eum contra quem deponere intendit est illata, aut intentata, seu ea quæ via sunt ad mortem, vt vulnera graua & lethalia, vt docent Eymeri. in 3. part. directorij in tit. de defensionib. reorum, & Francisc. Pegna Commentator ibid & latius infra in q. 67. comment. 116. vbi eruditè hanc materiam discutit. Et plenius id expressum est legibus septipartitis Hispaniæ. l. 22. par. 3. tit. 16. quam legem sic latine Pegna reddit: Prohibemus ne quisquam, qui magnam gerit cum altero inimicitiam, contra illum in aliqua causa possit esse testis; vt si inimicitia sit contracta ob sanguineos occisos: aut quia testis conatus est occidere eum, contra quem vult testificari: vel accusauit eum de delicto, quod si fuisset probatum, sequeretur vel mors, vel membri abscissio, vel exilium, vel amissio maioris partis bonorum: nam ob singulas ex causis prædictis non potest vnus contra alterum esse testis, durante inimicitia. Hæc legis sententia est. His addere possumus DD. sententiam,

Y 5

qui

qui docent ex solis minis de occidendo orienti
 capitalem inimicitiam. Alexand. in conf. 14.
 incip. Ponderatis narratis. lib. 3. Angel. in conf.
 261. incip. Ponderandum. Accurt. in L. Licet.
 verb. Capitales. ff. de recept. arbitr. Marsil. in
 L. 1. §. Præterea. ff. de quæstionib. Panormit. in
 d. cap. Repellantur. num. 4. de accusat. Car-
 din. & Ioannes ab Anania in cap. Cùm opor-
 teat. eodem titul. Iosephus Mascard. vol. 2.
 de Probatio. Conclus. 898. nume. 14. & a-
 lij alibi. Quod maximè locum habet, quan-
 do minas intentans, potens est ad exequen-
 dum minas, & consuevit easdem exequi, vt
 Ioannes ab Anania, & Marsilius declarant.
 Quod etiam inimicitia capitalis oriatur, ex
 eo quod quis alterum accusauit de causa ca-
 pitali, exempli causa, de crimine homicidij,
 læsæ maiestatis, proditiõis, nefandi peccati,
 &c. text. in L. Qui cum maior. ff. de bo-
 nis libert. Glossa in L. Licet. verb. Capi-
 tales. ff. de recept. arbitr. & Glossa in §. I-
 tem propter inimicitias. verb. Si capitales.
 Institut. de excusat. tutor. Panormitanus in
 d. cap. Repellantur, & in cap. Accedens, de
 testib. Card. Zabarella in d. cap. Cùm opor-
 teat, numer. 12. Bartolus L. 1. ff. de his qui-
 bus vt indign. & in L. 3. in princip. ff. de te-
 stibus. Marsil. in d. §. Præterea, & Doctores
 in L. Liberi. C. de inoffi. testament. Mas-
 card.

ard. in d. Conclusionem, num. 16. & alij alibi passim probant. Atque hoc locum habet in quocunque crimine, ex quo infamia nascitur, & quò probato, imponeretur pena mortis, abscissionis membri, publicationis omnium, aut maioris partis bonorum, aut exilij, vt ex dictis iuribus & Doctoribus in specie colligunt Mascard. & Franciscus Pegna loc. cit. Præterea inimicitia capitalis præsumitur quando nascitur ex eo, quod quis mouit alicui Controuersiam & litem de omnibus bonis, aut eorum maiori parte. Panormitanus in d. cap. Repellantur, num. 4. Ananias in d. cap. Cùm oporteat. numer. 6. Felin. in cap. Quoties. colum. 2. de testibus. Bartol. in l. 3. §. fin. ff. de adimend. legat. Bald. in L. Parentes. C. de testib. Alexand. in consil. 99. incip. In caussa accusationis, lib. 1. Faber in d. §. Item propter inimicitias. Crauetta in consil. 31. numer. 3. & in consil. 75. numer. 1. Menoch. lib. 2. de arbitrar. Iudicum quæstionib. casu 110. Pegna & Mascard. vbi supra. Ratio duplex assignari potest. Vna est, quia temporalia & diuitiæ cùm sint necessariae ad vitæ conseruationem, sunt quasi secundus sanguis, & loco sanguinis. Glossa cum textu in Legge Aduocati. Cod. de Aduocat. diuersor. Iudic. Bald. in L. in tuis. C. de oper. libert. Marsil.

Marfil. in d. §. Præterea, num. 42. Iason in l. Nec
 quicquam. §. Vbi decretum, nu. 2. de offi. pro-
 consul. Petrasancta singul. 73. Altera ratio,
 quoniam causa pecuniaria ardua, utpote
 quando controuersia est de vniuersa substan-
 tia, aut maiori eius parte; æquiparatur causæ
 criminali. Bald. in l. parentes. C. de testib. Mar-
 fil. in d. §. Præterea. Andreas Barbat. in conf. 3.
 incip. Clementissimi Dei Patris. num. 24. & in
 conf. 16. incip. Præclarè scripsit, num. 10. lib. 2.
 utrobique allegans Petrum Ancharan. in conf.
 26. Menoch. in d. casu 110. num. 5. Mascard. in
 d. Conclus. 898. nu. 10. & alij alibi. Si ergo ini-
 micitia orta ex causa criminali & capitali red-
 dit testem inhabilem, etiam eundem effectum
 obtinebit causa ciuilis & pecuniaria, quæ cri-
 minali æquiparatur. His additur quod etiam
 ea inimicitia capitalis censeatur, quæ ex graui
 iniuriarum prolatione originem trahit. Bald.
 in c. Veniens, de iureiurando. Iason. in l. Pro-
 curatoribus. C. de procurat. Marfil. in conf. 3.
 incipien. Sæpè ac sæpius decreui. nu. 12. Fran-
 Pegna in d. Comment. 116. causa 8. Mascar. vbi
 supra num. 24. Quæ autem iniuriæ sint verba-
 les, docent DD. in l. 3. ff. de lib. & posth. & In-
 stit. de iniurijs. §. 2. & nos latius alijs in Com-
 mentario super titulo iuris Canonici de iniu-
 riarum, Deo fauente, Anno sequenti 1597. ty-
 pis commitemus. Ad has inimicitias capitalis
 ori-

origines aliæ causæ, quas alijs, exactius explicat Pegna, & post eum Mascari. reduci possunt. Hæc de inimicitia vera sunt, durante ea: Si autem antiquitus inimicitia fuerit, quæ reconciliatione sublata, & obliuioni tradita, aut amicitia signis oblitterata, ita vt nulla veteris odij vestigia supersint, nõ potest opponi exceptio ratione inimicitia. Ex antiquitate enim temporis præsumitur obliuio. Si autem is qui dudum fuit inimicus, recenter sit reconciliatus, adhuc in criminibus non potest esse testis. cap. Accusatores, r. 3. q. 5. Accusatores, inquit Anacleus Pontifex, & testes esse non possunt, qui ante hesternum diem, aut nudius tertius inimici fuerunt: ne irati nocere cupiant, ne læsi se vlcisci velint. Gloss. in c. Per tuas. de Simonia. Innocent. & Panormitanus in cap. Cùm oporteat. de accusat. Bald. in margarita, in verb. Testis. vers. Testis inimicus. Iason in L. apertissimi. C. de Iudi. Marfil. in L. 1. §. Præterea, num. 4. & 5. ff. de quest. & post alios plures Dida. Couarr. practi. qq. cap. 18. num. 3. Mascari. vol. 2. de probationib. Conclus. 857. à num. 47. Fran. Pegna in d. Comment.

Dicit iterum hîc aliquis; An minor testimonium in nostra materia facere possit indicium ad torturam? cùm experientia constet, quod malefici aliqui pueros & puellas ad conuentus suos ducant: de cuius rei certitudine refero me ad ludicum processum, & communẽ huius

*An minor
vennes con-
tra malefi-
cos testari
possint.*

huius ciuitatis Treuirensis scientiam, cui se opponere summæ dementiæ & pertinaciæ est. Non defunt docti viri, qui existimant testimonium minoris facere indicium ad torturam. Francisc. Brun. de indicatijs & tortura. i. par. q. 2. nu. 18. Alberi. in tractat. de testib. i. parte. §. videndum. nu. 10. Lancilot. loc. cit. num. 70. & confirmatur ad propositum: in crimine læsæ maiestatis in testem admittitur minor 14. annis cum tormentis, ex mente Bartoli, Marsilij & aliorum, in L. de minore. ff. de quæstio. Non tamen eo modo torquetur minor, quo maior. Minor terroribus mouetur, vel ferula, aut habena cæditur: & hoc ad illum effectum (vt tradit Bartolus) vt faciat indicium.

In contrarium sunt Marsilius in d. L. de minore, & alij, & Iulius Clarus lib. 5. §. fin. q. 24. quod minores possint examinari, vt profint ad inquirendum & veritatem indagandum, præsertim in criminibus atrocioribus, & quando aliter veritas haberi non potest. Proinde iustissimè faciunt nostri iudices, in hoc enormissimo & occultissimo crimine, quod minores examinēt, ad accipiendum instructionem pro latiori inquisitione, & eorū dicta, secundum doctorum sententiam, faciūt aliqualem præsumptionem, quæ si alijs indicatijs iuuetur, auget indicatiū ad torturam. Quare existimo diuina prouidentia contingere quæ
d. q.

doq; vt cùm malefici innocentes pueros seducere volunt, puerorum simplicitate capiuntur, vt eorum consilia dissipentur & reuelentur.

Septimum illatum. Cùm masculinum non concipiat fœminum in exorbitantibus à lege communi, & quando differens est ratio, vt probant aliorum authoritate Alexand. 2. part. consil. 166. incipiente. Animaduersis. & Ioannes de Cirier in lib. 2. de primogenitura, art. 5. num. 5. cuius libri habentur in 8. volum. Oceani iuris, & nostræ Conclusiones in masculino genere ponantur; in fœminino propter diuersitatem rationis extendo, neminem esse torquendum, nisi ad minimum à tribus vel quatuor sit denunciatus; nisi alia indicia concurrant. Quia testimonium virorum regulariter præfertur testimonio fœminarum. parnormitan. in cap. Forus. de verbor. significatione. Marfil. in cons. 51. nu. 42. & in cons. 65. nu. 45. & mulieri non est tanta fides adhibenda, quanta masculis, ob fragilitatem sexus. Lanfrancus in tract. de deposit. testium, nu. 110. §. Et primò quæritur. Decius in L. fœmininæ. ff. de regul. iuris. Conrard. Lancilot. loc. d. num. 75. qua de causa numerus debet supplere defectum.

At obijcis: Cùm secundum iura & Doctores, infames & socij criminum admittantur in testes, in defectum aliorum, quando aliter
veritas

veritas haberi non potest; quomodo per huiusmodi testimonia non proceditur ad condemnationem, sed tantum ad torturam? Sit ergò.

Septima & vltima Conclusio. *Quamuis communiter Doctores secundum iura tradant, infames & socios criminis admitti in testes, iuxta prædictam conclusionem: tamen securius est dicere, quod non admittantur ad condemnandum, sed tantum ad torturam inferendam.*

HANC Conclusionem ponit Salicet. in L. Cunctos populos. C. de summa Trinit. & fide Catho. Idem ibidem tenent Bald. & Iason in 1. lectura, à num. 70. & in 2. lectur. num 50. & 51. Lanfranc. in tractat. de depositionibus testium, à nu. 102. Atq; hi omnes Doctores Bartolum, qui in d. L. obscure loquitur, nu. 4. in hunc sensum interpretatur. Chassaneus super Consuetud. Burgund. Rubr. 1. §. 5. num. 123. versic. Et quantum ad laicum. Hippol. Marfil. in pract. Crim. §. Diligenter. num 3. Anthon. Gabriel. Roman. lib. 1. communium Conclusionum, Conclus. 7. num. 7. Iulius Clarus lib. 5. §. fin. q. 21. vers. Sed pone, quod non vnus tantum. Atq; sic in praxi seruari in senatu Neapolitano, Curia Parisiensi & alibi tradit ex
Docto

Doctōribus, vt non procedatur ad condem-
nandum, sed tantum ad torturam, propter te-
stimonium duorum vel trium sociorum cri-
minis, idq; esse verum, etiamsi testes sint singu-
lares. Et ratio esse potest, quare huiusmodi te-
stimonia non sufficiant ad condemnationem;
quia cū sit contra eos exceptio aliqua, non
sunt tantæ fidei, vt quis possit ex eorum dictis
condemnari: Ad condemnandum enim re-
quiruntur probationes luce clariores: ad in-
quirendum verò veritatem per torturam mi-
nores sufficiunt probationes. Videtur tamen
aliqui doctores plus tribuere huiusmodi te-
stibus. A communi tamen sententia & praxi
Doctōrum, in tam periculosa re, non est rece-
dendum. Tutius est ergo cum Salyceto dicere
taliū testimonium tantum sufficere ad tor-
turam.

Maius autem dubium esse potest, An, si
multiplicentur huiusmodi denunciationes,
& testimonia, possit quis condemnari? Ioan.
Bodinus in lib. 4. Dæmonomanix, cap. 2. & 4.
affirmantem partem docet. Ad eandem videtur
tendere sententiam, qui tradunt ex multis
indicijs resultare indicia indubitata, & ex in-
dubitatis indicijs posse aliquem condemnari:
quam quæstionem celebrem in vtramq; par-
tem disputat Marsilius in L. Repeti. ff. de quæ-
stion. col. 6. & pro vtraq; parte adfert graues
Doctores. De qua materia legendi Bald. & Sa-
lycet.

336 DE CONFSSIONIBVS

lycet. in L. fin. C. de probat. Felin. in cap. Tercio loco. de probat. num. 8. Quicquid autem sit in genere de hac quaestione: video tamen communiter in hanc ire Doctores sententiam, quod in occultis & ex natura secretis atq; atrocibus, probatio per coniecturas & multa iudicia obtineat ad condemnandum. Sic Bartolus, Bald. & Angel. in L. Si quis ex argentarijs. §. penult. ff. de edendo, Franciscus Brunus de iudicijs & tortura. q. 4. 1. partis, nu. 7. Marsil. in d. L. Repeti. & in conf. 44. nu. 8. & 9. Alexand. in conf. 53. incip. In casu vertente inter. nu. 4. Chassaneus super Consuetud. Burgun. Rub. 1. §. 2. nu. 18. in addition. & ita dicit obseruari in Curia, in atrocioribus, vbi probatio est sua natura difficilis. Idem tradit Iul. Clarus in praxi esse in Mediolanensi & Neapolitano senatibus, lib. 5. §. fin. q. 20. vers. Scias tamen. Hinc probatio per coniecturas in casibus clam definis, dicitur manifesta. Marsi. in conf. 44. num. 10. Angel. in L. Si quis ex argentarijs. §. prator ait. ff. de edendo. Quando autem aliquis damnatur ex praesumptionibus, iudicijs & coniecturis, non deberet sibi imponi vera pena delicti, sed alia mitior, secundum doctrinam Innocentij in ca. Verisimile. de praesumption. receptam a Baldo in ca. 1. de offi. delegati, num. 13. & in L. fin. C. de probat. Marsil. in d. L. Repeti. Lanciol. in tractat. de offi. prator. in criminalibus. §. de negatione criminis & torment. nu. 55. Pe

morm.

norm. in cap. Auditis. de præscript. nu. 32. Ad quod propositum faciunt multa, quæ dicit Menoch. lib. 2. de arbitrar. Iud. casu 279.

Antequam ad solutionem argumentorum descendam, aliqua dubia occurrentia resol-
uam.

Primum dubium: *Quid sentien-
dum de purgatione vel probatione aquæ fri-
gidæ?*

PRO declaratione in primis cognoscendum est, apud quosdam Iudices esse moris, ut si quam maleficam præsumptam habeant, quæ veritatem etiam in tormentis fateri nolit, adhibeant probationem aquæ frigidæ in hunc, ut intelligo, modum. Malefica præsumpta adducitur ad flumen, vel lacum: ligatur mani-
bus pedibusq; ligata projicitur in aquam frigidam: si enatat, habetur vehemētius suspecta maleficij, & iterum virtute huius indicij repe-
tuntur tormenta: Si verò submergitur, ut innocens absoluitur. Dubiam nunc postulat, an hæc probatio licita sit, & conueniens indi-
cium culpæ vel innocentia.

Hanc probationem aquæ frigidæ ferunt in frequenti esse usu apud VVestphalos: in nostris partibus hoc tempore quidam Iudices, ut fama est, hac probandi forma vtun-
tur. Eam longè defendit quidam Gulielmus Adolphus Scribonius Marpurgensis, lib. 2. de

*Purgatio
aquæ frigi-
dæ in west-
phalia fre-
quens.*

Sagarum natura & potestate, qui liber prodijt in nundinis Francofordien. Mense Septembr. Anno Dom. 1588. Hic author contra Ioannem Evvichium & Hermann. Neu vvalt, Medicos, defendit & ab antiquitate confirmat purgationem aquæ frigidæ; quia eius meminit Cufacius Iurisconsultus, asserens ea Christianos olim homines vsos fuisse; & adhuc in consuetudine apud multos est. Causas verò naturales cùm reddere nequeat, vt pote qui manifestis aduersariorum conuincitur argumentis, alias confingit; in diabolo quandam leuitatem, qua detinentur huiusmodi corpora, ne submergantur: in aqua verò quandam antipathiam, & vt hoc figmentum intelligatur, ponenda breuibus, quæ ipse multis profert. Aqua sagas in se ferre non potest; quia Deus aquam prædestinavit salutari regenerationis lauacro, vt in ea homines abluantur à peccato, & regnum Dei ingrediantur; quare odio maleficas auersatur, & reijcit, vt si maximè pro viribus tentent, non tamen submergi possint; cùm spreto diuino lauacro, toti Trinitati abrenunciauerint. Fatetur tamen & bene dicitur author, hanc suam inuentionem non esse edicta prætorij. Ioannes Bodinus lib. 4. cap. 4. de Magorum Dæmonomania, damnat hoc iudicium aquæ frigidæ, tanquam opus quoque magicum.

Nunc pro resolutione dico. Primò: Iudex,
vel

vel alius potestate & autoritate fungens, qui facit aliquem vel aliquam subire probatione aquæ frigidæ, mortaliter peccat. Probatur 2. quest. 5. cap. Mennam. ex Registro S. Gregorij, in Epistola ad Brunichildam Reginam Franciæ, vbi reprobatur probatio vulgaris aquæ frigidæ, quia Diabolo fabricante introducta sit.

Deinde similitum similis est ratio: & si in lege proprius casus non exprimeretur, ad similem expressum, vbi est identitas rationis, confugiendum est. Sed probationis aquæ frigidæ eadem est ratio, quæ candentis ferri vel aquæ feruentis. Tales autem probationes peruersæ sunt & superstitiosæ, iuxta c. fin. de purgatione vulgar. & 2. q. 5. c. Mennam. & ca. Consuluiti. S. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. S. Anthon. 4. part. tit. 15. c. 34. §. 2. Ioan. à Turrecrema. in d. c. Consuluiti. Panorm. & Pet. de Anchar. in cap. fin. de purgat. vulgari. qui author & ibidem meminit probationis aquæ frigidæ. Martin. Nauarr. in Manual. Confessar. cap. 11. n. 39. Vt rei fundamentum perspiciatur, in quibusdam regionibus & prouincijs antiquitus fuit vsus vulgaris probationis, vt in Franeia, sicut patet ex cap. Mennam, tempore S. Gregor. & in Liuonia, ex c. fin. de purgat. vulg. ætate Honorij tertij. Quare non est mirum, si Cuiacius Iurisconsultus aquæ frigidæ meminerit: non tamen, vt rectè DD. impugnantes dicunt, eius

vsum licitum asseruit. Sunt autem Honorij
 tertij verba in d. cap. fin. Dilecti filij nouiter in
 Liuania baptizati, grauem ad nos quaerimo-
 niã destinãrunt, quod fratres Templariorum,
 & alij, qui temporalem in eis potestatem exer-
 cent, si quando de aliquo alio crimine infar-
 rantur, eos ferri candentis iudicium subire
 compellunt, quibus si qua exinde sequitur ad-
 ustio, ciuilem pœnã infligunt. Cùm igitur hu-
 iusmodi iudiciũ sit penitus interdictum, vt-
 pote in quo Deus tentari videtur, Mandamus
 quatenus dictos fratres, & alios vt ab huius-
 modi conuersorum grauamine omninò desi-
 stant, per censuras Ecclesiasticas appellatione
 remota repellas: hæc ibi. Purgatio aut ferri can-
 dentis, & aquæ calidæ vel frigidæ, dicitur vul-
 garis: quia nulla canonum aut legum autori-
 tate fundata est, sed à vulgo inuenta, & diabo-
 lo fabricante iutroducta, ex d. c. Mennam. &
 c. Consulisti. & est superstitiosa: quia intēdit
 probare innocētiam vel culpam hominis per
 experimentum non secundum naturam, neq;
 secundum Catholicam Scripturam, sed per
 modum superstitiosum. Adhæc qui tali vul-
 gari probatione vtuntur, tentant Deum, dum
 quærunt ab eo miraculum sine causa. Ferrum
 candens cùm naturalis sit actionis, ita lædit in-
 nocentem, sicut peccantem, & in aqua frigida
 ita mali submerguntur, sicut boni. Ad mira-
 cula autem, quæ suo arbitrio Deus reseruauit,
 vt Ancha-

et Ancharan. ait, non ferro candenti, vel aqua frigida, sed iustis orationibus commouetur Deus. Hinc in huiusmodi probatione duplex committitur peccatum: tentationis nimirum Dei, & superstitionis: quia pactū implicitum intercedit cum Dæmone. Ad quod facit autoritas D. Thomæ loco citato, dum ait: Dicendum, quod iudicium ferri cādentis vel aquæ feruentis ordinatur quidem ad alicuius peccati occulti inquisitionem, per aliquid quod ab homine fit, & in hoc cōuenit cum sortibus: In quantum tamen expectatur aliquis miraculosus effectus à Deo, excedit communem sortiū rationem. Vnde huiusmodi iudicium illicitum redditur; tum quia ordinatur ad iudicanda occulta, quæ diuino iudicio reseruantur: tum quia huiusmodi iudicium non est diuina autoritate sancitum. Vnde z. q. 5. c. Consultuisti, in decreto Stephani Pape dicitur. Ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri à quolibet, sacri nõ censentur canones: & quod Sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinventione non est præsumendum. Hæc S. Thom. ex canon. De antiquitate purgationis ferri candentis legendus est Didac. Couar. lib. 4. variar. resolut. cap. 23.

Secundò: Non solum peccant mortaliter cogētes subire probationem aquæ frigidæ, sed etiam omnes, qui credunt inesse effectum ad

probandum innocentiam vel culpam, nisi eos ignorantia probabilis excuset: quia est opus superstitiosum, à Diabolo introductum, ex pacto cum eo implicite habito procedens: ergo mortaliter peccat, qui fidē adhibet tali rei. Nam similes sunt qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Ex qua causa, qui admonentur talis erroris, & non deponunt, nec acquiescunt veritati, tam diu sunt in peccato mortali, quam diu non desistunt à tali superstitione. Quia post admonitionem & instructionem non est amplius locus probabilis ignorantie. Quare recte Bodinus & alij contra Scribonium, damnant probationem aquę frigidę, tanquam opus diabolicum.

Tertio: Siquis, vel quę ponatur ad probationem aquę frigidę, & virtute talis indicij præsumpti confessio extorqueatur in tormentis, confessio est nullius roboris & momenti, & consequenter reus, vel rea non potest ex ea condemnari. Probatur. Confessio, quam nullum indicium legitimum præcedit, etiam si in tormentis facta sit, & reus in ea perseueret, est nulla ipso iure, nec potest confessus ex eo condemnari, ex text. Gloss. Barto. & alijs in L. penult. ff. de quæst. Alexand. in L. Qui in aliena. §. Celsus, num. 12. De acquirend. hæred. Iason. ibid. num. 38. Angel. ab Aretio in tract. de malef. in verb. Fama publica. vers. Quinto quæro. Marfil. in d. L. penult. & in pract. §. Secunda q.

Secunda q. nu. 2. Eman. Soarez in thesauro receptar. senten. verb. Confessio. Francif. Bruno de indicij & tor. 2. part. q. 5. Francif. Viuio lib. 2. communium opinionum, opin. 70. Jul. Claro lib. 5. §. fin. q. 55. & hæc est communior opinio. Sed hæc talis cōfessio elicitur virtute nullius legitimi indicij, cū talis probatio iuri & rationi repugnet, vt constat ex dictis. Si ergo indicium nullum est, & confessionem inde sequentem esse nullam necessum est: Si confessio nulla est: ergo & sententia nulla, quæ inde virtutem sumit. Ex prædictis constat, ab usum illum probandi apud antiquos fuisse reprobatum, tanquam superstitiosum: nunc verò nostris temporibus denuò maligno procurate reuocatum. Sicut enim hoc nostro infælici seculo, antiquæ hæreses olim damnatæ prodeunt, sic etiam veteres superstitiones consopitæ renouantur. Causam verò, quare non submergantur sagæ, si ita sit, vt refertur, non referimus in leuitatem, cū nulla demoni insit (grauitas enim & leuitas sunt qualitates corporum, ex elementis compositorum) sed in potentiam demonum. Qui enim potest celerimè per aera corpora ad remotissima loca deferre sua virtute, valet etiam sustentare, ne submergantur. Nam si vir mediocris potentia puerum potest tenere, ne profundum petat, quanto magis dæmon hominem deferre valebit? Hoc autem facit non vt nocentiam sagæ

Z § decla-

declaret, cui omnem suam in protegendo o-
 peram addixit, ad saluandum innocentiam in
 conspectu hominum (Mallet enim talem, si in
 culpa sit, innocentem, quàm culpabilem ostē-
 dere, atq; sic potius permittet in profundum
 descendere, quod naturale est corpori graui,
 quàm natare contra naturam:) sed vt in tali o-
 pere, dum fortassē vnā animam perdit, quæ
 ad Deum per pœnitentiam reuertitur, plures
 per infidelitatem & superstitionem sibi subij-
 ciat. Etenim & cooperantes & fidem adhiben-
 tes, in laqueum Diaboli cadunt. Sortitur au-
 tem hoc opus, sicut aliæ superstitiones, de qui-
 bus in vltimo præludio actum est, effectum
 ex pacto implicito cum Dæmone. Dume-
 nim homines scire volūt occulta per modum
 nec à natura, nec iure permissum, aut ordina-
 tum; diabolus accurrit, & manus adiutrices
 porrigit. Atq; eam ob causam canones & Do-
 ctiores vulgarem probationem, tanquam rem
 supersticiosam, & diabolo suggerente inuen-
 tam reprobant, dum tales effectus neq; secun-
 dum scripturam, neq; secundum canones, vel
 Ecclesię consuetudinem, aut rei naturam cum
 causis coniungantur: quam Regulam, vt su-
 præ significatum est, Augustin. lib. 2. cap. 20. de
 doctrina Christiana, indicat, pro dignoscen-
 dis superstitionibus. Quæ regula etiam reiici-
 tur ficta illa antipathia. Nam aquæ talem tri-
 buere effectum, indiget alia confirmatione,
 aut

aut ratione, aut autoritate probandū est. Quis enim aquam in baptismo diceret talem tantamq; vim habere, nisi expresso Christi testimonio probatum existeret? Neq; aquæ solæ virtus salubriter abluendi tribuitur, sed accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum, vt dicit S. Augustinus tractatu 80. in Ioannem. Præterea, vt ex d. cap. Mennam, & alijs colligitur, hac probatione antiqui abusi sunt etiam in probandis alijs sceleribus: quomodo ergo nunc solum obtinet in Sagarum crimine? Scribit quoque malleus maleficarum in vltima parte, familiare esse Magis, vt pro probanda innocentia appellent ad purgationem ferri candentis: sed non eis esse morem gerendum. Hæc de improbatione aquæ frigidæ.

Secundum Dubium: *Quod conclusio maleficum denuntiantem facere indicium contra socium ad torturam, videtur repugnare Constitutioni practicæ Caroli Quinti: in art. 21. vbi expresse prohibetur, ne aliquis ex denunciatione Incantatorum aut diuinatorū capiatur & torqueatur, imò vt tales, si quid præsumpserint, debitis pœnis subiiciantur, statuitur.* Casus talis est: aliquis perdidit re pretiosâ, vel alicui maleficio inficitur equus: accedit incantatorem vel diuinatorē, qui adhibita phiala vel cribro facit coniurationes & inuocationes demonum. Tandē dicit, consultatione habita

CUM

cum Diabolo, vel alio modo vsus, talem furem rei esse, vel alienum equum maleficio destruxisse. Vel venit diuinator, aut incantator in aliquam villam, vt factum hoc anno intellexi prope Confluentiam in Kerlich; dicit, tot sunt in hoc loco sagæ, & illa & illa est, nominando aliquos; & breui aliquid videbitis, & sic de similibus. Dubitatur an talibus denunciationibus deueniendum sit ad capturam & torturam. Respondetur simpliciter quod non; vt determinat dicta Constitutio Caroli, quæ est iuri & authoritati consona, in L. item apud La beonem. §. Si quis Astrol. ff. de iniur. & famos. libellis. Angelus ibid. Francisc. Brun. in tract. de iudicijs & tortura l. part. q. 3. nu. 35. Marsil. in pract. & alij alibi. Quia, vt Angelus docet, Diuinationes cum sint illicitæ, nec probant, nec faciunt indicium ad torturam. Aliam rationem ex vltimo præludio adferre possumus: quia incantatores & diuinatores, si secreta peccata denunciant, vel de futuris diuinant, non possunt ea scire, nisi à Diabolo, à quo cognoscere non est licitum. Quia talia obiecta cognitionem humanam excedunt, nisi reuelata mediante aliquo, qui sensu cognouit, existant. At in nostro proposito lógè alia ratio est: malefici denunciant facta sociorum & consortum in crimine, quæ viderunt in loco, tempore, modoq; determinatis, quibus præsentibus fuerunt, vbi verè & realiter biberunt, manducauerunt,

uerunt, variosq; tractatus habuerunt, circumstantias de accessu & recessu aperiunt, quæ humanam cognitionem non excedunt, sed sensibus apprehenderunt. Feruntur enim ad talem conuentum opera diaboli: sed cum in conuentu sunt, functione sensuum corporeorum vtuntur, vident, audiunt, tangunt, saltant, bibunt, & comedunt: quæ omnia sensibilia sunt. Aliquando quædam ex euentu inopinato scilicet relinquuntur in loco, & defessæ domum ambulando redeunt: de quorum veritate refero me ad experientias multas, quæ partim in malleo maleficorum, Grillando, Bartholomæo Spineo, & alijs: partim in nostrorum ludicum processibus de translatione reali habentur. Quare qui talia in somno contingere dicunt, sensus negant.

Quomodo somnia sunt, quando dicunt, ex istis locis vinum allatum, ex talibus vasis sumptum, & hoc modo consumptum? Ad hæc si ea sensum effugiunt, quæ ibi tractatur, quomodo nunc nostro tempore, postquam animaduertunt in aliquibus locis denunciationibus locum esse, honoratiore & maiores, vultu & forma teguntur in cursibus & conuentibus, ne à vulgaribus cognoscantur? Hæc ita se habere, multorum relatione indies cognoscimus. Portabatur Christus à Diabolo, & statuebatur in pinnaculo templi: At ibi existens videbat: & audiebatq; populum, aliaq; sensibilia
ad

ad humanam naturam spectantia opera exercebat. Sic & Abacuc ex Iudæa in Babylonem ferebatur ab Angelo: sed in Babylone existens loquebatur, audiebat, videbat, aliasq; sēsuum functiones exercebat. Non repugnat, quod à Diabolo ad locum ferantur, & in loco existentes humana opera faciant. Ratio ergo fundamentalis, vt paucis concludam, quare maleficorum denunciations admittantur, diuinatorum & incantatorum reijciantur, est, quia malefici testantur de rebus naturali & humano modo acceptis: Hi verò de obiectis, quæ excedunt humanam cognitionē, nisi alia conditio accedat. Vnde necesse est vt aut fallatur; aut à diabolo, qui etiam fallere solet, & à quo non licet quicquam cognoscere, intelligant. Quare meritò dicta Carolina Constitutio statuit, sicut etiam decernunt. d. l. Idem apud Labeonem. & in C. de malefi. & mathem. l. Nemo. vt in tales diuinatores & incantatores seueru fiat animaduersio. Si tamē diuinatores & incantatores veritatem aliter quàm per incantationem & diuinationem scirent, non prohiberentur denunciare, seruatis seruandis.

An iudicibus liceat per mendacia veritatem à Reo elicere. Tertium Dubium: *An liceat iudici vel alteri potestatem exercenti, dolo, mendacio, vel falsa promissione impunitatis, à Reo presunto in hoc crimine, vel alijs, confessionem elicere.*

Ut melius dubium intelligatur, talis formatur casus. Iudex habet in carcere sagam, que non vult etiam confiteri: vt inducatur ad confessionem, ipsemet eam accedit, vel alium subornat & dicit; habeo adhuc tres vel duas tuæ Societatis in carceribus (casq; nominat) que se denunciant: cum tamē nullam habeat: sic fortasse vlciscendi animo par pari referet, ait Bodinus. Vel promittit impunitatem & euasione[m], quam nec cogitat, nec potest seruare. Queritur nunc, an tales modi liciti sint?

Quantum ad primam partem, Ioannes Bodinus lib. 4. de Magorum Dæmonomania, cap. 1. prope finem, tradit licitum esse iudicibus, mendacijs eruere veritatem à magis & maleficis; Idq; diuino & humano iure, præbat exemplis veteris testamenti. obstetrices, Exo. 1. propter mendacium remuneratæ sunt. Abraham Genes. 12. & 20. dixit de vxore sua, quod soror esset. & Genes. 27. Iacob dixit se esse Esau: & alia extant plurima in libris veteris testamenti. Confirmat latius: Plato & Xenophon magistratibus permisissent, vt ad rei-publ. administrationem sic mendacia proferrant, vt erga ægros & puerulos adhibentur. Sic ergo, inquit, in iure faciendum, vt occultorum scelerum peruestigetur veritas. His rationibus mouetur ad dicendum, iure diuino & humano licitum esse iudicibus, eruere mendacijs veritatem, quicquid Augustin in
lib.

lib. de mendacio, & Aquinas sentiant ab octo mendacij generibus, quæ exponunt copiosè, abstinendum esse.

*Bodinus
notatur.*

Sic Bodinus loquitur, & quia hæc doctrina falsissima & perniciosissima est, in prima parte dubij, contrarium, ne quis eius lectione capiatur, ostendendum, & eius argumentis respondendum est. Huic falsæ doctrinæ oppono veritatem. Mendacium omne prohibetur iure diuino & humano. Probat, quod iure diuino, Non dices falsum testimonium contra proximum tuum. Psal. 14. Domine quis habitabit in tabernaculo, &c. Qui loquitur veritatem in corde suo, & qui nõ egit dolum in lingua sua. Ergo à contrario sensu non habitabit in tabernaculo DEI, qui loquitur mendacium, & egit dolum in lingua sua. Sapient. 1. cap. Os quod mentitur, occidit animam. Ecclesiastici. 7. Noli velle mentiri omne mendacium. Prouerb. 6. Proferentem mendacia odit Deus. Psalm. 5. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Rectè ergò Augustin. in lib. de mendacio, cap. 14. & S. Thom. 2. 2. q. 110. art. 3. sentiunt, quos necessariò communis sententia sequitur, cum ex verbo Dei euidentis sit, non esse licitum mentiri in vlllo casu, neq; etiam pro conseruatione alicuius vite. 2. 2. q. 2. can. Ne quis. Quia iuxta apostolicam doctrinam, non sunt facienda mala, vt eueniant bona; nec etiam pro aliqua vtilitate & necessitate,

Rom. 3.

sitate, ex eod. can. & ibidem in can. Primum, &
 multis alijs canonibus in eadem caussa quæst.
 Quare oculos non habuit Bodinus, qui dixit
 licitum esse mentiri iure diuino & humano.
 Quod multò magis habet veritatem in Iudice
 & iudicio, cum Iudex vir bonus, & iudicium
 sanctum esse debeat. Quæ de caussa communis
 sententia tradit, omne peccatum esse mortale
 in iudicio, quando est de aliqua re graui, spe-
 ctante ad iudicium, vt tradunt S. Thom. 2. 2. q.
 69. art. 1. Caietan. ibid. Martin. Nauarr. de pœ-
 nit. dist. 5. cap. Fratres. num. 12. & 14. & in Ma-
 nuali Confessariorum, cap. 18. num. 3. Domin.
 Sotus in relect. de tegend. & deteg. secretum,
 memb. 2. q. 7. Didac. Couarr. lib. 1. variar. reso-
 lut. cap. 1. num. 2. At quis non intelligit confes-
 sionem, ex qua quis vel damnatur, aut absol-
 uitur, rem esse grauissimam, spectantem ad
 substantiam iudicij? Et confirmatur: quia, vt
 Doctores tradunt, non licet iustè litiganti in
 iudicio, mendacio, aut falsitate vti aduersus
 aduersarij dolum & cauillationes. S. Tho. 2. 2.
 q. 71. art. 3. ad 3. de aduocato, quod non liceat ei
 falsitate vti. Syluest. in verb. Aduocatus, nu. 6.
 Aurea Armilla ibid. nu. 19. Nauarr. in Manuali
 c. 25. nu. 29. Ioan. Immolen. in c. 1. de mutuis pe-
 titis. num. 13. Bald. in Rubr. C. de fide instrum.
 Iason. in L. Cum proponas inter vos. C. de pa-
 ctis post. nu. 4. Couar. lib. 4. variar. resolut. c. 2.
 n. 1. Quare falsissima est Bodini sententia, quod
 A a licitè

licite possunt Iudices mendacijs & falsis mo-
diseruere veritatem.

*Solutio argu-
mento vni
Bodini.*

Ad argumenta Bodini, & quidem ad illud
de obstetricibus: respondetur primò, secun-
dum Alexandrum Halens. in 3. parte. q. 37.
membr. 6. Quod in facto earum duo con-
siderentur: pietas compassionis, & menda-
cium. Compassio opus bonum fuit morali-
ter, & si præcessit ex charitate, fuit etiam me-
ritorium, pro quo remuneratæ sunt tempora-
liter: non tamen propter hoc priuatæ præmio
æterno, saltem si adfuit charitas. Mendacium
verò fuit officiosum, quia profuit, & vtile fuit
ad salutem paruulorum, & nulli nocuum: &
ideò veniale: & idcirco non impediuit meri-
tum pietatis, licet illi mendacio præmium nõ
debeatur. Secundò, cum S. Thoma loc. citato
ad 2. Obstetrices non sunt remuneratæ pro
mendacio, sed pro timore Dei, & beneuolen-
tia, ex qua processit mendacium. Vnde signan-
ter dicitur Exod. 1. Et quia timuerunt obstre-
trices Deum, ædificauit illis domos. Menda-
cium verò postea sequens non fuit meritorium.
De hoc argumento latius in 22. quæst. 2. can. Si
quælibet. Cum Ioan. Turrecre. ibid. Raab si-
militer propter pietatem in nuncios commé-
datur, non propter mendacium officiosum,
quo saluauit viros ad se declinantes, Iosue 2.

Ad alia exempla dico cum S. Thoma sol.
ad 3. quod in Sacra Scriptura, vt Augustinus
dicit,

dicit, in lib. de mendacio. cap. 5. inducuntur aliquorum gesta quasi exempla perfectæ virtutis, de quibus non est æstimandum eos fuisse mentitos. Si quæ tamen in eorum dictis appareant, quæ mendacia videntur, intelligendum est ea figuraliter & prophetice dicta esse. Vnde Augustin. dicit, in lib. contra mendacium. Credendum est, illos homines, qui prophetis temporibus digni autoritate fuisse commemorantur, omnia quæ scripta sunt de illis, prophetice gessisse atq; dixisse. Abraham tamen, vt Augustin. ait, in quæst. super Genesin dicens, Saram esse suam sororem, veritatem voluit celari, & non mendacium dici. Soror enim dicitur: quia filia patris erat. Vnde & ipse Abraham dicit, Genes. 20. Verè soror mea est, filia patris mei, & non matris meæ filia: quia scilicet ex parte patris attinebat. Iacob verò mystice dixit se esse Esau, primogenitum Isaac; quia videlicet primogenita illius de iure ei debebantur. Vfus autem est hoc modo loquendi per spiritum prophetiæ, ad designandum mysterium; quia videlicet minor populus, scilicet gentilium, substituendus erat in locum primogeniti. Iudi h verò laudatur, non quia mentita est Holoferni, sed propter affectum, quem habuit ad salutem populi, pro qua periculis se exposuit. Pro similibus argumentorum & horum solutione legendi Alexand. Halens.

loc. dict. S. Bonauentu. in lib. 3. sentent. d. 38. quæst. 2. Gabriel. ibid. q. vnica, arti. 1. Turre. crema. cum text. 22. quæst. 2. can. Vtilem. cap. Si quis per vetus testamentum, cap. Is autem, cap. Abraham. cap. Quæritur cur Patriarchæ, & alij.

Quod verò Plato & Xenophon magistratibus permiserunt, vt in administratione rei. publ. mendacia proferant, vt erga ægrotos & puerulos adhibetur, nihil probat, sed seipsum interimit: quia erga ægrotos & puerulos aut non vtimur mendacijs, aut si quid dicitur, ioco contingit, aut fingimus. At in iudicijs quando agitur de eruenda veritate, ex qua absolutio sequitur, vel damnatio pendet, res grauissima est, & magni præiudicij.

Quantum nunc ad secundam dubij partem spectat, An confessio à iudice extorta promissione impunitatis, sit valida ad hoc, vt quis ex ea possit condemnari?

Negatiuam sententiam tenent Ioan. Imolen. cons. 109. Hyppol. Marsil. ff. de quæst. L. 1. §. quæstioni, & cons. 14. nu. 25. & in cons. 32. nu. 22. Decius in L. 1. C. de sentent. quæ pro eo quod interest, nu. 7. & in L. Ea est natura cauillationis. ff. de reg. iuris, in fin. Et alij, quos citat Couarr. lib. 1. variar. Resolut. c. 2. nu. 16. Probatur hæc opinio. Iuramentum per dolum extortum non nocet iuranti. cap. Cùm continget de iureiurando. & c. Quamuis. de pact. in

6. ergo

6. ergo eadem ratione non debet nocere confessio dolo extorta. Idem renunciatio illius, qui fraudulenter fuit inductus ad renunciandum, non valet. cap. Sanè. de renunciat. & confessio facta persuasione aduersarij potest reuocari, vt probat Marsil. in d. conf. 32. In contrarium, talem confessionem esse validam, & reum ex ea condemnari posse, tradunt Felin. in cap. Afferte. de presumpt. Archidiaconus in c. vtilem 22. q. 2. Cinus in L. præsent. C. de his, qui ad Ecclesiam confugiunt. & alij. Ratio eorum est: quia cum ista promissio perniciofa reipubl. sit, seruanda non est. Hanc quæstionem fusius tractant Couarr. lo. citat. Iul. Clar. lib. 5. §. fin. q. 55. vers. Circa secundum. Jacob. Menoch. lib. 2. de arbitrar. Iudi. casu 367. qui repetit omnia, & in ordinem digerit, quæ Couarr. tradit.

Conueniunt in primis Doctores, & admonent, vt Iudices abstineant ab huiusmodi promissionibus, & ratio esse potest; quia promissio obligat de iure naturali: quare hosti etiam seruanda fides est. 23. quæst. 2. cap. Noli. & Gloss. in L. Conuentionum. ff. de pactis. si sit deliberata, voluntaria, de re possibili, aut notabili: & qui promissionem non seruat, frangit fidem. Si autem promittit Iudex impunitatem animo non se obligandi, grauitus peccat significando verbis animum, quem non habet: quod spectat ad mendacium pernicio-

sum, si sit de re notabili, tendente contra salutem corporalem vel spiritualem proximi, de qua re legendus Nauar. in Manuali cap. 18. num. 6.

Secundò, si reus spe promissionis frustratus in confessione perseueret, damnari poterit secundum communem sententiam.

Tertiò, si spe frustratus reuocet confessionem, & excipiat, non debet nec potest ex ea condemnari. Couar. loc. cit. & Menoch. & sic intelligendam primam sententiam tradit.

Quartò, quando reus sic confessus est crimen, & confessionem nec reuocauit, nec confirmauit, non pœna ordinaria, sed arbitraria puniendus esset, & mitiori. Couarr. & Clarus loc. cit. & Menoch. & vt Clarus ait, si talis promissio fiat ab eo qui potest gratiam facere, seruanda esset: nisi circumstantiæ aggrauent: & id in aliquibus curijs practicari tradit.

Prima opinio validioribus nititur argumentis, quæ alij non soluunt, nec suam muniunt, quam us in praxi apud multos sit. Quod verò in oppositum adfertur, hanc Iudicis promissionem non esse seruandam, cum tendat in perniciem rei pub. cuius interest delicta puniri: verum est, vbi de delicto ordine iuris & reo modo constat, vt tradit Couarr. in loc. d. prope finem.

Quat

Quartum Dubium. *An condemnati ad ignem, iuxta dispositionem legis, viui sint comburendi?*

Videtur quod sic: quia sententia videtur in illum effectum tendere, & quando ignis pœna à lege imponitur, in pœnam imponitur. Cadaver autem cum careat sensibus, non est capax doloris & pœnæ. Ad hæc Iudices, qui exequuntur sententias, sunt ministri iustitiæ; ergo subduntur legibus, & debêt infligere pœnam à lege præscriptam: maximè qui agnoscūt superiorem. His non obstantibus, vsus obtinuit, vt priusquam igni tradantur, interficiantur compressis faucibus, siue strangulentur, ad euitandum periculum, ne lenta mors, ob magnos cruciatus, in blasphemias, aut desperationem reum trahat. Idcirco apud Christianos receptus est mos prius strangulandi, quàm comburendi, nisi in aliquo casu, ob singulares circumstantias, criminis atrocitas aliud postulet. Si autem reus maneat pertinax in malo, & non conuertatur ad cor, nec pœniteat, viuis comburitur in crimine hæreseos, vt praxis Italiæ & Hispaniæ docet. Quod etiã in crimine maleficorum fieri debet: nam in impœnitenti nõ est timenda desperatio; & ratio, vt viui non comburantur, est ne cadant in desperationem, vel aliud peccatum in maximo cruciatu. De

hoc dubio legendi sunt Couarruias lib. 2. variarum Resolut. cap. 10. à num. 9. & Iulius Clarus lib. 5. §. fin. pract. Criminalis. quæst. 99. versi. vnum tamen in hoc proposito notabis.

Quintum Dubium : *An maleficis penitentibus, nec non alijs damnatis ad mortem, petentibus Eucharistia sacramentum dandum?*

RESPONDEO, quod sic, si vera signa penitentia appareant, & ex dispositione deuotioneque petat: de furibus suspendendis est textus, 13. q. 2. cap. Quæsitum. de hæreticis. cap. Super eo. de hæret. in 6. de damnatis in genere, Gloss. recepta in Clementina 1. de pœnit. & remissionibus. Franciscus Cardinalis Zabarella ibid. quæst. 9. & 12. Turrecrem. in dict. cap. Quæsitum. Stephanus Aufrerius in tractatu de potestate Ecclesie super laicis, num. 58. Iosep. Angles in florib. Theologicarum qq. 1. part. in 4. sent. in q. de Suscipientibus Eucharistiam. Iuli. Clarus lo. cit. sed quæro nunquid. Ange. in verb. Eucharistia 3. §. 27. Syluest. ibid. num. 7. & ex professo Marti. Nauar. in Enchiridio de oratione & horis canonicis, cap. 22. numero. 11. & Manuali confessariorum cap. 25. numero. 23. & hæc est communis sententia: quam in vrbe existens audiui in scholis confirmatam à Pio Quinto pijsimo Pontifice, in motu quodam

quodam proprio. Et nunc hūc morem piū sequuntur multi pij Magistratus, quamuis non vbiq; gentium obseruetur, & in Constitut. Criminal. Caroli V. artic. 79. statuitur vt Reo tempestiuè mors denunciatur, vt confiteri possit, & si petat Eucharistiam non ei denegetur. Hoc tamen obseruādum est, vt propter sanctissimi sacramenti reuerentiam ipso die executionis non communicent, sed communio anticipetur. Si autem executio non pateretur moram ex rationalibus causis, & damnatus ad mortem pro animæ consolatione cum fructu peteret sacramentum, contra nullam esset legem ipso die executionis communicare, modò communio executioni sententiæ, quatuor horis præmittatur, vt corrupta tanto temporis spacio sacramenti specie, nulla sacramento irreuerentia fiat. Atq; hæc consuetudo est in Vrbe Roma, digna maximorum Pontificum pietate & prudentia, quam orbis imitari deberet, vt rectè Nauarr. loco citato hortatur. Hac ratione motus ante decem annos non solum dedi sacramentum, sed etiam quibusdam præfectis & iudicibus consilium super hoc petentibus consului dandum, & adhuc consulo. Sicut enim abusus, qui tendunt in animarum perditionem indies, sine mora extirpandi sunt: sic pij vsus, qui hominū salutem & spiritualem consolationem promouent, introducendi. Confessariorum au-

tem est iudicium, an expediat Eucharistiam huiusmodi damnatis ministrare, vel non: pendet enim ex dispositione recipientium. Quidam enim ita sunt dispositi, vt multum ipsis profit ad salutem animæ, si hoc salutari cibo confirmetur, ad subeundum mortis supplicium, & frangendum diaboli machinas in extremis.

Ex his deduco, quàm impium fuerit dictum, & pastore, qui sitientissimus esse debet salutis animarum, indignum, sacerdotis cuiusdam, qui damnatæ ad mortem pœnitenti personæ petenti viaticum respondit: Non est æquum sanctum dare canibus. Minimè canes sunt, sed oues, qui ad cor redeunt, & cum pœnitentia Dominum suum pro reconciliacione in cordis hospitium recipere desiderant. Hic excludenda etiam occurrit praxis execranda quorundam ministrorum iustitiæ, vel potius in hoc casu iniustitiæ, qui damnatos ad mortem occidūt in corpore & anima, quando salutis remedijs ad conseruationem animæ essent muniendi: vt aduersus mortis timorem eos confirmet, vino obruunt & rationem tollunt, ita vt miseri homines Dei & animarum obliti, moriantur in corpore & anima, sine fine nunquam ad vitam reducendi, cùm post mortem tam miseram nec spes veniæ, nec locus pœnitentiæ sit. Dictum etiam ab usum damnat Carolus V. in d. artic. 79.

Caue.

Caueant ergo diligentissimè Iudices, vt hoc prohibeatur, ne ipsi fiant rei tanti facinoris, atq; etiam damnatis petentibus superfluous denegetur potus. Quomodo enim excusaretur ab homicidio, qui furioso aut amenti postulanti gladium ad interficiendum se, morem gereret? Ex dictis quoq; haberi potest solutio dubij, de quo semel interrogatus respondi affirmatiuè, prout etiam nunc respondeo; An pro personis maleficis, vel alijs mortis supplicio affectis pro sceleribus, possit quis orare, sacrificium offerre, vel alia satisfactio- nis opera exercere? Respondetur, quod sic; si pœnitentes discesserint, possunt hæc bona pro eis fieri. ex d. c. Quæsitum, Gloss. ibidem. Angel. loc. cit. Aurea Armilla in verb. Communio, num. 27. In cuius rei confirmatio- nem faciunt multa, quæ adfert Petrus Rauenas in quodam tractatu incipiente, Valet cum perpetuo silentio ad Clarissimum Theologię Professore Jacobum de alta platea, &c. Cuius scopus est probare, corpora suspenso- rum & latronum non esse in locis publicis relinquenda, sed sepulture tradenda. Habetur hic Tractatus in fine Alphabeti aurei vtrius- que iuris eiusdem authoris : his tamen non obstantibus dico, quod non deceat, vt pro tali- bus solemnes fiant exequiæ, prout pro alijs Christianis, qui cum honore vitam fini- uerunt, fieri consuevit. Piè autem faciunt
ami-

amici & sanguine iuncti, qui priuatim pro eis orant, sacrificia offerunt, vel curant offerre, & satisfactoria opera exercent.

Sextum Dubium. *An sonitus campanarum, maleficorum, sagarum, demonūq; conatus impediāt, ne grandine, tempestatibus, ac alijs modis frugibus, seminibus, & vineis nocumentum inferant, ut vtriusq; sexus homines huius scēta fatentur, & vnde talis virtus sit?*

DE antiquitate, nec non laudabili ac necessario campanarum in Ecclesia vsu, legendi sunt Anthonius Monchiacenus, Demochares in lib. de obseruanda Missarum celebratione cap. 13. Guilhelmus Durandus in Rationali diuinorum officiorum, libror. cap. 4. Petrus Messia in Sylua variæ lectionis parte 2. cap. 9. Ioannes Andreas & Hostiensis in cap. 1. de offic. custodis. Authorem campanarum Vergilius Polydorus lib. 3. de inuentor. rerum, cap. vltimo, vult latere, licet inuentum non sit nouum, cū vsus earum fuerit tempore Moyse, teste Iosepho lib. 3. Antiquitatum. Apud Christianos quidam tradunt primum institutorem fuisse Paulinum Nolanum Episcopum, virum sanctitate & eruditione clarum; in cuius rei confirmationem maximè ipsa nominis notatio facit.

Dici.

Dicitur enim campana à Campaniæ regione, vt attestantur Ioan. Andr. & Durandus, & minora vasa nolæ à ciuitate Nolana quæ est in Campania. Vt imur campanis ad laudandum Deum, congregandum Clerum in Ecclesia, vocandum populum ad diuina, concitandum deuotionem in populo, ad fugandas tempestates, & exterrendos hostes. Dum campanæ sonantur, pelluntur infidiæ inimici, fragor grandinum, impetus tempestatum, percussio fulminum, & infesta tonitrua temperantur. Saluberrimum campanarum apud Christianos vsum, tubæ argenteæ in veteri testamento significabant, in quarum locum in nostra Ecclesia campanæ successerunt. Vtebantur enim tubis argenteis tempore Moysis, Num. 10. ad collectionem populi, & in sacrificijs, dum hostias offerrent, vt memoria eorum esset coram Domino Deo, & cum ad bellum exirent, clangebant vluantibus tubis, & sic memor eorum Dominus eruebat de manibus inimicorum. Hinc etiam festa peculiaria clangorem tubarum habebant, quibus, præ cæteris clangoribus tubarum insistebant, ad præparandum populum, ad laudandum Deum, & reuocandum in memoriam beneficia & munera diuina: tantumq; Domino Deo clangor tubarum placebat, vt mediante earum sonitu, antè arcam fœderis muros Iericho, quibus cingebatur, aduersantium exercitus cadere fecerit.

*Ioseph. lib.
3. Antiq.
cap. 15.*

*Num. 29.
Leuit. 23.
Sophon. 1.*

Mi-

Mirum ergo nemini videatur, quod mirabiles etiam sint effectus campanarum, quæ sine dubio Spiritus Sancti inspiratione inducuntur sunt. Efficit autem benedictio, ut quod arte & metalli natura fieri non potest, per verbum & orationem sanctificatum mirabiliter operetur, ex diuina dispositione. Neque velim ut quis hinc moueat, quod Calvinus, Brentius, alijque eius farinae calumniantur, nos campanas baptizare: hoc enim apud doctos inauditum est, licet rudes ex plebe sic communiter loquantur. Benedicuntur enim campanæ, iuxta ritum in Pontificali præscriptum; verum de Baptismo ne verbo quidem fit mentio, ut rectissimè Cardinal. Hosius lib. 5. in confutatione prolegomenon Brentij asserit. Quantam virtutem benedictiones in huiusmodi creaturis obtineant, qui voluerit, videat Thomam VValdensem in lib. de sacramentalibus, à cap. 166. His accedit quod dum campanæ pulsantur, fidelium mentes in DEVM mouentur, eius auxilium contra inimicorum insultus implorant, Guilhelm. Parisiensis in lib. de legibus, fol. 44. colum. 1. asserit rectè, quod campanæ sortiantur virtutem arceudi fulgura, tēpestates & similia ex sua consecratione. Quæ tamen non fiunt nisi virtute creatoris, à quo petitur, ut arceat fulgura, tonitrua, & cætera. Sicut enim regale signum & sigillum deferentes securos efficit eos, ne

iacu-

*Campanas
non bapti-
zari, sed
benedici.*

acturam & nocumentum patiantur à subdi-
tis regis, & hoc non sua virtute, sed potestate
regia & voluntate: Sic Campana non ex vir-
tute aliqua, quæ ei insit, sed omnipotentis po-
testate & voluntate protegit & defendit loca,
in quibus eius sonus auditur, ab aduersitati-
bus & incommodis aëreis. Qua de caussa ma-
leficorum conatus infringitur, & Dæmonis
cooperatio impeditur ad pulsum campanæ,
quando sonus auditur ab eis, vt eorum con-
fessionibus didicimus, & ideo campanas pul-
santes vocant communiter in sua schola, canes
latrantes. Sylua variæ lectionis, & nonnulli
alij causam etiam naturalem reddunt, quare
sonitu campanarum tempestates sedentur, &
temperentur. Motus enim pulsationis aërem
rariorem facit, & densitatem materiæ disper-
git: vnde sequitur dissolutio & moderatio
meteorologicorum, quæ in regione aëris ex
concretione materiæ elementaris generantur.
Dæmones autem naturalium rerum muta-
tionibus suas operationes admiscunt, atque ef-
fectus naturalium causarum subtilitate ope-
rationis, & peruersitate voluntatis, DEO per-
mittente, in interitum rerum ad humanam
salutem productarum, dirigunt. Ex his, vt ad
propositum reuertar, patet veram esse confes-
sionem maleficorum & sagarum, qua asse-
runt campanarum sonitum, eorum conatus
frequenter impedire, ne valeant pessima con-
glia

glia

filia in conciliabulis proposita, In effectum deducere: Atq; hoc argumentum plurimum confirmat fideles in fide, dum cognoscunt diabolum cum sua cohorte, instituta pro fidei nostræ promotione abhorre: corroborat etiam Catholicorum animos, vt quod iuxta maiorem suorum antiquissimam traditionem hucusque magno fructu fecerunt, cum maiori feruore facere continuent.

Hic ad maiorem prædictorum illustrationem duo sensibilia exempla addere vtile visum est. Vnum narat Paulus Grillandus lib. 2. de Sortilegijs q. 7. num. 30. quod contigit Anno Domini 1524. mense Decemb. dum ipse esset in quodam castro monasterij S. Pauli, Romæ, in regione Sabinensi, ad instantiam Abbatis, dicti monasterij, vbi examinavit maleficas incarceratas, ex quibus vna fuit, quæ cum deferretur à Dæmone suo, reuertendo à ludis in itinere, antequam peruenirent domum, dum esset vicina oppido patriæ suæ, audiuit pulsare campanam manè pro Aue Maria, sic Dæmon debuit eam deponere & discedere, quam deposuit statim iuxta ripam quandam, vbi erant spineta quædam, diluculo iuuenis quidam oppidi illius iturus pro negotijs in alium locum vicinum, visus est ab ea & cognitus, quem ipsa saga proprio nomine vocauit. Quam audiens iuuenis prima facie timuit aliquantulum, sed videns postea mulierem ipsam, quæ semina
nuda

nuda erat, & crinibus sparsis de capite pendentibus, magis obstupuit, nec audebat ipsam accedere. Nihilominus cum ipsa benignè rogaret, vt accederet, accessit, cumque eam cognosceret, interrogauit, cur ibi sola moraretur in ea forma. Cui illa dixit, quod tota illa nocte asellum suum, quem perdiderat, perquisierat, & non potuit inuenire. Cui iuuenis subridens, minusq; credens dixit. Hoc enim aliud sibi querit, quàm aselli inquisitio. Qui querit asellum, vadit cum socio, & non seminuda & scapillata. Aliud est quod quærebas, dixit ipse: dicas mihi veritatem, si vis quod te adiuuem. Vnde venis? vbi fuisti? quid facis hîc sola? quis te adduxit? dicas mihi omnia, si vis habere suffragium, & ero tibi securus & fidus. Tunc mulier satis pinguis & pulchra, cui nomen Lucretia, licet satis timeret sæuitiam viri & suorum consanguineorum, tamen confisa de iuuenis fide, ipsum prius rogauit summissis precibus, ne cuiquam reuelaret factum, sed taceret, quod vellet ei pinguia munera dare. Sic iuuenis promisit, quod fidem seruare vellet. Tunc ipsa falsa est, quod ea nocte fuisset in ludis Beneuentanis, & dum esset in itinere, deterriturq; per aërem à magisterulo suo, audita pulsatione Campanæ pro Aue Maria, ipsam deposuerit in eodem loco, vbi sola & seminuda inueniebatur. Tunc iuuenis accessit ipsam, & iuuuit vt se vestiret & accommodaret

Bb

omnia,

omnia, & illam domum reduxit, nemine aduertente factum. Pro laboribus iuueni donauit par caligarum, biretum, camiliam, & partes casei, rogando iterum atque iterum, ne factum reuelaret, quod & promisit. Tacuit per aliquot menses: deinde nescitur quo spiritu, aut indignatione, aut lapsu iuuentutis ductus rem ipsam secreto modo nunc cum vno, deinde cum altero propalauit, adeo quod paulatim res deuenit ad notitiam curiæ. Vnde mulier ipsa capta, & cum alijs in carcerata fuit, & iuuenis ille vt testis omnia hæc medio iuramento deposuit, ita & ipsa post multa, quæ facinus suum diutius tergiuersare non potuit, confessa est, & cum alijs vitam flammis finiuit. Alterum exemplum recentissimum est. Quidam Ioannes ex pago Salmenroer, sub Iurisdictione Reuerendissimi Domini nostri Archiepiscopi Treuirensis, Palatioli extremam mortis accepit sententiam, Anno Domini 1586. Iouis post Cinerum. Hic confessus etiam est præter alia, quod cum semel die Iouis in nocte in *Hegenroderheydt* cursui & congregationi interfuisset, & cursu perfecto concluderentur varia mala ab ipsis perpetranda, ita vt negotium præter expectationem protraheretur, dies appropinquauit, & opera tenebrarum pellebantur, & cum dictus Ioannes esset in reditu, campana pro Aue Maria pulsata est, & sic in suo prato cecidit statim in terram.

ram. In quo loco iam erat sua propria ancilla & famula, & herbas scœnumque colligebat ad pascendum vaccas. Quod cum famula vidisset, mirum in modum perterrita, dixit. Auuncule, vnde huc venis? Cui respondendo iniunxit silentium. Causam sui casus reiecit in pulsationem campanæ, qua audita hircus ipsum in terram deiecerat. Hoc factum non solum ex processu negotij per notarium subscripto, sed etiam ex relatione nobilis ac validi Domini Ioannis Zanth, vicedomini huius Ciuitatis, in veritate contigisse cognoui, qui utpote Officiatus Reuerendissimi nostri Archiepiscopi in præfectura Palatioli, plenam inquisitionem accepit super veritate. Deueniendum nunc ad solutionem argumentorum.

SOLVTIO ARGUMENTORVM.

PRIMUM Argumentum, ex cap. Episcopi, 26. question. 5. in quo hæc verba habentur. Illud etiam non est omittendum, quod quadam scelerata mulieres retrò post sathanam conuersæ, Demonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt se & profitentur cum Diana nocturnis horis, Dea paganorum, vel cum Herodiade, vel cum innumera multitudine mulierum, equitare super quasdam bestias, &